

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Eva Štefanová

Zřeknutí se a odmítnutí dědictví

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Zřeknutí se a odmítnutí dědictví*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 10. června 2021

.....

Eva Štefanová

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D. za vstřícnost, ochotu a cenné rady při vedení diplomové práce. Rovněž bych ráda poděkovala své rodině a svým přátelům za podporu a pomoc během studia.

Obsah

Seznam zkratk.....	5
Úvod	6
1. Základní zásady a pojmy dědického práva.....	8
2. Zřeknutí se dědického práva.....	11
2.1. Vývoj právní úpravy zřeknutí se dědického práva	11
2.2. Zřeknutí se dědického práva dle účinné právní úpravy	15
2.2.1. Zřeknutí se dědického práva ve prospěch třetí osoby	18
2.2.2. Zřeknutí se dědictví nezletilým dědicem	19
2.2.3. Rozsah zřeknutí se dědického práva	21
2.2.4. Zřeknutí se dědického práva a dědická smlouva.....	23
3. Odmítnutí dědictví.....	26
3.1. Vývoj právní úpravy odmítnutí dědictví.....	26
3.2. Odmítnutí dědictví dle účinné právní úpravy	28
3.2.1. Následky odmítnutí dědictví	33
3.2.2. Omezení práva odmítnout dědictví	34
3.2.3. Odmítnutí dědictví za nezletilé dědice.....	35
3.2.4. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.....	37
Závěr.....	45
Seznam použité literatury	47
Abstrakt	51
Klíčová slova	51
Abstract.....	51
Keywords.....	51

Seznam zkratek

ABGB	Zákon č. 946/1811, ze dne 1. června 1811, Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění účinnému ke dni 10. června 2021 (rakouský občanský zákoník)
BGB	Zákon č. 21/1896 RGrBl., ze dne 18. srpna 1896, Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění účinnému ke dni 10. června 2021 (německý občanský zákoník)
Osnova 1937	Vládní návrh, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937, ve znění ze dne 4. prosince 1936
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ50	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinnému ke dni 31. března 1964
OZ64	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinnému ke dni 31. prosince 2013
OZO	Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení 69/1916 ř. z., účinného ke dni 1. ledna 1917
ZGB	Zákon č. 210/1907, ze dne 10. prosince 1907, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, ve znění účinnému ke dni 10. června 2021 (švýcarský občanský zákoník)
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá dvěma instituty dědického práva, a to zřeknutím se dědického práva a odmítnutím dědictví, v jejichž důsledku dochází k vyloučení dědice z dědění. S těmito dvěma instituty se pojí zásada volnosti dědice přijmout dědictví, jež je důležitou součástí dědického práva. Dědictví totiž nelze nutit tomu, kdo dědit nechce.¹ Tradiční součástí dědického práva je právo dědice po smrti zůstavitele prohlásit vůči soudu, že dědictví odmítá. OZ však možnost, jak vyloučit dědice z dědění, rozšířil a znovu zakotvil institut zřeknutí se dědického práva. Zřeknutí se dědického práva představuje smluvní ujednání mezi zůstavitelem a budoucím dědicem, na jehož základě se potenciální dědic zříká svého dědického práva, které má v budoucnu vzniknout. Přestože OZO i OZ50 zřeknutí se dědického práva upravoval, OZ64 tento institut zcela vypustil a za jeho účinnosti nebylo možné se za života zůstavitele dědického práva zřeknout.² Navzdory tomu, že zřeknutí se dědického práva je v podstatě novým institutem v OZ, odborná literatura se mu příliš hlouběji nevěnuje. Naopak odmítnutí dědictví nebylo žádnou právní úpravou vynecháno. OZ však přinesl i v tomto případě některé nové aspekty týkající se odmítnutí dědictví. Zejména jde o možnost nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, které je předmětem živých diskusí.

Cílem této diplomové práce je nastínit historický vývoj těchto dvou institutů v kontextu OZO, OZ50 a OZ64, zaměřit se na jejich současnou právní úpravu v OZ a především na problematické otázky, které mohou vyvstat v souvislosti s jejich aplikací. V případě zřeknutí se dědického práva jde například o otázky, v jakém rozsahu se lze zřeknout dědického práva či zda, a případně za jakých podmínek, se může zřeknout dědického práva i nezletilý dědic, který nenabyl plné svéprávnosti. Pokud jde o odmítnutí dědictví, lze upozornit právě na nově zakotvené právo nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Významný výkladový problém představuje právě otázka nástupnictví po nepominutelném dědici, který odmítl dědictví s výhradou povinného dílu, tedy zda potomci nepominutelného dědice nastupují principem reprezentace na jeho místo dle § 1635 odst. 2 OZ.

Institut zřeknutí se dědického práva upravuje § 1484 OZ a pro odmítnutí dědictví je klíčová právní úprava v § 1485 až § 1489 OZ. Celkově se problematika probíraná v diplomové práci zaměřuje především na úpravu hmotného práva. Tyto dva instituty nebyly doposud samostatně zpracovávány v rámci diplomových či rigorózních pracích. Diplomová práce je

¹ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 65.

² Srov. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98-50.

rozdělena do úvodu, tří kapitol a závěru. První kapitola vymezuje základní zásady a pojmy dědického práva, se kterými je v diplomové práci pracováno. Druhá kapitola se zabývá institutem zřeknutí se dědického práva. Jednotlivé podkapitoly jsou zaměřeny na historický vývoj zřeknutí se dědického práva v OZO, OZ50 a OZ64, dále na současnou právní úpravu tohoto institutu v OZ, zřeknutí se dědického práva ve prospěch třetí osoby, zřeknutí se dědického práva nezletilým dědicem, rozsah zřeknutí se dědického práva a na srovnání zřeknutí se dědického práva s dědickou smlouvou. Třetí kapitola se věnuje odmítnutí dědictví. Její jednotlivé podkapitoly se zaměřují na vývoj odmítnutí dědictví v právních úpravách OZO, OZ50 a OZ64, úpravu odmítnutí dědictví v OZ, následky odmítnutí dědictví, omezení práva odmítnout dědictví, odmítnutí dědictví za nezletilého dědice a na odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.

Diplomová práce vychází z klasických děl zabývajících se dědickým právem, především od autorů Emanuela Tilsche,³ Emila Svobody⁴ nebo Jana Krčmáře.⁵ Nebylo opomenuto ani rozsáhlé dílo Františka Roučka a Jaromíra Sedláčka⁶. Dále je třeba ke zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví zmínit dílo Rudolfa Holuba⁷ nebo Viktora Knappa.⁸ Ze současné literatury lze poukázat zejména na komentářovou literaturu od Jiřího Švestky, Jana Dvořáka, Josefa Fialy a kolektivu⁹ nebo Romana Fialy, Ljubomíra Drápala a kolektivu.¹⁰ Rovněž je pracováno s časopiseckými články například od Martina Muzikáře,¹¹ Martyiny Kondrové,¹² Ondřeje Horáka,¹³ či Martina Šešiny.¹⁴

³ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Sborník věd právních a státních, 1905. 157 s.

⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1926. 94 s.

⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické.* Praha: Všehrd, 1928. 130 s.

⁶ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858).* Praha: V. Linhart, 1936. 680 s.

⁷ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* Praha: Orbis, 1957. 380 s.

⁸ KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo.* Praha: Orbis, 1954. 186 s.

⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. 728 s.

¹⁰ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015. 648 s.

¹¹ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam.* 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-11.

¹² KONDOVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci. *Ad Notam.* 2014, roč. 20, č. 1, s. 5-12.

¹³ HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam.* 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.

¹⁴ ŠEŠINA, Martin. OaO: Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? *Rekodifikace & praxe.* 2014, roč. 2014, č. 6, s. 20.

1. Základní zásady a pojmy dědického práva

„Právním dědickým rozumíme souhrn pravidel, kterými řídí se přechod majetkových poměrů zemřelého jednotlivce na subjekty jiné.“¹⁵ Přechod majetkových poměrů zemřelého ovládá hned několik důležitých zásad a sama důvodová zpráva k OZ uvádí zejména zásadu zachování hodnot, přechodu majetku na jednotlivce, univerzální sukcese, volnosti dědice přijmout dědictví či zásadu ingerence veřejné moci.

Za výchozí zásadu dědického práva lze považovat zásadu zachování hodnot, bez které by dědické právo postrádalo smysl, neboť na jejím základě zůstavitel tvoří hodnoty, které budou zachovány pro další generace.¹⁶ Zásada zachování hodnot je úzce spojena se zásadou přechodu na jednotlivce, tedy že jmění vytvořené zůstavitelem přechází na jednotlivce, jimiž jsou zpravidla osoby zůstaviteli blízké. V souladu s touto zásadou je zůstavitel veden ke spořivosti a starostlivosti o rodinu. Jestliže by jmění zůstavitele přešlo na obec či stát, mohlo by dojít k ohrožení existence dědického práva, neboť by zůstaviteli nic nebránilo zanechat po sobě pouze pasiva.¹⁷ Pokud vládne zásada zachování hodnot a přechodu majetku na jednotlivce, je nutné určit na koho konkrétně majetek zůstavitele přejde. Zůstavitel tak má právo bez větších omezení rozhodnout o svém jmění a zvolit si, kdo bude jeho dědicem. Tato zásada se označuje jako zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice nebo také jako pořizovací volnost. Další důležitou zásadou dědického práva je zásada univerzální sukcese. Tilsch k univerzální sukcesi uvádí: „*Celé pozůstalé jmění zůstavitele tvoří nerozlučný celek, jenž jako jednotka přechází na dědice.*“¹⁸ Dle této zásady tedy přechází všechna práva a povinnosti zůstavitele, které jeho smrtí nezanikají, na jeho právního nástupce.¹⁹ Není důležité, zda je dědiců více. Nejvíce se význam univerzální sukcese projevuje v případě, kdy do pozůstalosti náleží i pasiva, neboť i ty přecházejí smrtí zůstavitele na dědice. Dědic tak má povinnost uhradit zůstavitelovy dluhy a ručí za ně celým svým jměním.²⁰ Důsledky spojené s univerzální sukcesí zmírňuje možnost dědice učinit výhradu soupisu pozůstalosti. Jestliže je kladen důraz na zásadu univerzální sukcese, stejně tak jako na volnost zůstavitele ve volbě dědice, je třeba dát i dědici možnost

¹⁵ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 9.

¹⁶ SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 9-12.

¹⁷ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 14-17.

¹⁸ Tamtéž, s. 29.

¹⁹ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 24.

²⁰ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 26-33.

volby, zda má o dědictví zájem. Nutno připomenout, že dědic s přechodem práv a povinností nemusí souhlasit a nelze mu vnucovat vůli zůstavitele, o kterou nestojí.²¹ Zákon tak dává dědici v souladu se zásadou volnosti dědice dědictví přijmout či odmítnout, právo svobodně se rozhodnout, zda se chce stát zůstavitelovým právním nástupcem. V neposlední řadě je třeba zmínit i zásadu úřední ingerence, dle které se každá pozůstalost projednává před soudem v pozůstalostním řízení, a přispívá tak k právní jistotě v majetkovém uspořádání mezi dědici.²²

Za ústřední pojem dědického práva lze nepochybně označit zůstavitele, tedy osobu, která zemřela a od níž se odvíjí dědické nástupnictví. Tento termín se však užívá i v případech, kdy tato osoba dosud žije.²³ Zůstavitel zanechává po své smrti pozůstalost, jež představuje celé zanechané jmění vyjma práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu. Naproti tomu samotný pojem dědice nelze jednoznačně definovat, neboť velmi záleží na kontextu, v jakém se tento termín užívá. V širším smyslu lze za dědice označit osobu, která byla povolána k dědění pořízením pro případ smrti, nebo jí svědčí zákonná dědická posloupnost. V užším smyslu pak osobu, která se dědického práva předem nezřekla, je dědicky způsobilá, svědčí jí některý dědický titul, nebyla vyděděna a dědictví neodmítla (přijala).²⁴ Nicméně na základě § 1475 odst. 3 OZ lze za dědice označit osobu, které náleží dědické právo, tedy svědčí jí právo na pozůstalost nebo poměrný díl z ní. Právo na pozůstalost nebo poměrný díl z ní lze označit také jako dědický podíl, který právě kvantifikuje právo jednotlivých dědiců na pozůstalosti, a jeho velikost určuje zejména zůstavitel v závěti, případně sám zákon.²⁵ Pozůstalost ve vztahu k dědici je označována jako dědictví tedy to, co mu skutečně připadne jako jmění.²⁶

Zákon rovněž vymezuje institut nepominutelného dědice, který se již tradičně považuje za nedílnou součást dědického práva. Jde o osobu, která by při dědění neměla být přehlížena a zůstavitel by na ni měl pamatovat ve svém pořízením pro případ smrti.²⁷ Současná právní úprava nepominutelného dědice je pojata jako právo nepominutelného dědice na povinný díl, který se mu vyplácí v penězích.²⁸ Zanechat povinný díl lze rovněž v podobě dědického podílu

²¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: Praktická příručka: Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního. 3 aktualizované vydání.* Praha: Linde, 2007, s. 27-32.

²² DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 25.

²³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: Praktická příručka: Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního. 3 aktualizované vydání.* Praha: Linde, 2007, s. 13.

²⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4-20.

²⁵ ŠEŠINA, Martin. Dědický podíl. *Ad Notam.* 2016, roč. 22, č. 4, s. 3-4.

²⁶ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 6.

²⁷ TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi.* 2017, roč. 25, č. 1, s. 63-72.

²⁸ BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds). *Soukromé právo na cestě. Eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 17-28.

či odkazu. § 1643 odst. 1 OZ vymezuje okruh nepominutelných dědiců, kterými jsou děti zůstavitele, a pokud tyto děti nedědí, jsou jimi jejich potomci. Dále se rozlišují nepominutelní dědici zletilí a nezletilí a tato diferenciací má vliv zejména na velikost povinného dílu, který jim náleží. Zletilému nepominutelnému dědici se tak musí dostat alespoň tolik kolik činí $\frac{1}{4}$ jeho zákonného dědického podílu, v případě nezletilého nepominutelného dědice $\frac{3}{4}$ jeho zákonného podílu.²⁹

²⁹ § 1643 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2. Zřeknutí se dědického práva

Mezi instituty dědického práva, které vylučují dědice z dědění, lze zařadit zřeknutí se dědického práva, označované také jako zřeknutí se dědictví nebo renunciace. Zřeknutí se dědického práva lze definovat jako dvoustranné právní jednání neboli smlouvu, kterou uzavírá zůstavitel již za svého života s budoucím dědicem.³⁰ V rámci smlouvy o zřeknutí se dědického práva se tedy dědic zříká svého budoucího dědického práva a po smrti zůstavitele nebude dědit. Zakotvení tohoto institutu dědického práva se opírá o zásadu volnosti dědice přijmout dědictví.³¹

2.1. Vývoj právní úpravy zřeknutí se dědického práva

Zřeknutí se dědického práva bylo začleněno jak do právní úpravy OZO, tak OZ50 a nebylo opomenuto ani Osnovou 1937. OZ64 však úpravu zřeknutí se dědického práva zcela vypustil a jeho význam byl dlouhých padesát let přehlížen.

Obecný zákoník občanský, také celým názvem Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, byl vyhlášen císařským patentem dne 1. června 1811 a účinnosti nabyl dne 1. ledna 1812. Zákon platil v celé rakouské monarchii vyjma zemí uherských.³² Spolu se vznikem Československé republiky došlo k recepci OZO zákonem č. 11/1918 Sb. Vznikla tím však právní nejednotnost, kdy na území Československa platily odlišné občanskoprávní režimy. Na území Čech, Moravy a Slezska platil recipovaný OZO. Naopak na území Slovenska a Podkarpatské Rusi platilo nekodifikované uherské občanské právo, na území Hlučínska dokonce platilo právo německé.³³

Ustanovení o zřeknutí se dědického práva v OZO upravoval § 551. „*Kdo může platně nakládati svým právem dědickým, je také oprávněn předem se ho zřici smlouvou se zůstavitelem. K platnosti smlouvy jest třeba notářského spisu nebo osvědčení v soudním zápisu. Nebylo-li smlouveno nic jiného, působí takové zřeknutí se i vůči potomkům.*“³⁴ V tehdejší odborné literatuře se vedle pojmu zřeknutí se dědického práva také často užíval pojem „vzdání se“ dědického práva. Smlouvu o zřeknutí se dědického práva bylo možné uzavřít formou

³⁰ Budoucí dědic je rovněž označován jako presumptivní, předpokládaný nebo potenciální dědic.

³¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

³² HORÁK, Ondřej. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. XXVII-L.

³³ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Díl druhý: Věcná práva. 5., jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 59.

³⁴ ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 67.

notářského spisu nebo také soudním protokolem, který mohl vyhotovit okresní soud. Ke zrušení smlouvy nebylo třeba žádné zvláštní formy. Krčmář označoval zřeknutí se dědického práva za smlouvu, kterou se překazí eventuální delace.³⁵ V důsledku toho se tedy předpokládaný dědic nestal dědicem. Na základě renunciační smlouvy bylo možné zřeknout se celé pozůstalosti či pouze povinného dílu, případně zřeknout se dědického práva jen pro případ dědění dle zákona.³⁶ Zřeknutí se dědického práva bylo připuštěno i ve prospěch jiné osoby.³⁷ Dle Roučka v pochybnostech platí, že takové vzdání se je podmíněno tím, že se ona osoba stane dědicem.³⁸ Zřeknutí se dědického práva se vztahovalo také na potomky zřeknuvšího se dědice, kteří následně rovněž nedělili, pokud nebylo smluveno něco jiného.³⁹ Zřeknutí se dědického práva se uplatňovalo na potomky jak narozené, tak i dosud nenarozené.⁴⁰ Rouček také uváděl možnost zřeknout se dědického práva i nezletilým dědicem. Za nezletilého dědice se však dědického práva musel zřeknout otec nebo poručník a byl vyžadován souhlas soudu.⁴¹

Na Slovensku byla situace týkající se zřeknutí se dědického práva v podstatě shodná. Pro uzavření smlouvy však byla vyžadována pouze písemná forma. Zřeknutí se dědického práva nemělo obecně účinky vůči potomkům zřeknuvšího se dědice, z toho důvodu, že se předek nemůže vzdát jejich dědictví. Účinky vůči potomkům nastaly v případě, že byl zřeknuvší se dědic uspokojen.⁴² Pokud se dostalo zřeknuvšímu se dědici nějaké úplaty případně jiného plnění, zřeknutí se vztahovalo i na jeho potomky, a ti pak rovněž nedělili.

Zejména z důvodu roztržitéstí právní úpravy soukromého práva na území Československé republiky bylo voláno po nové kodifikaci, která odstraní dosavadní právní

³⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Všehrad, 1928, s. 12.

³⁶ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 5.

³⁷ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Všehrad, 1928, s. 12-13.

³⁸ ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 67-70.

³⁹ Někteří autoři považovali vztahování účinků zřeknutí se dědického práva na potomky zřeknuvšího se dědice za velmi praktické, neboť ten v souvislosti s uzavřením smlouvy o zřeknutí se dědického práva zpravidla obdržel určité vypořádání. Více In KRAINZ, Josef, PFAFF, Leopold, EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band: Zweite Hälfte: Familien- und Erbrecht. 5. Auflage*. Wien: Manzsche k. u. k. Hof- Verlags- und Universitäts- Buchhandlung, 1917, s. 315.

⁴⁰ ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gessamten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung*. Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 410-412.

⁴¹ ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 67-70. Shodně ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gessamten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung*. Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 410-412.

⁴² FAJNOR, Vladimír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 70-72.

nejednotnost a zohlední nové společenské poměry.⁴³ Několikaleté snahy vyústily vytvořením zákona nazývaného jako Vládní návrh, kterým se vydává občanský zákoník, také označován jako Osnova 1937. Osnova 1937 byla Národnímu shromáždění předložena právě v roce 1937, nikdy však nebyla schválena.⁴⁴ Historické události přijetí zákona před druhou světovou válkou ani po jejím skončení nikterak nepřály, přes všechny překážky se však stal jedním z nejdůležitějších inspiračních zdrojů rekonstrukce současného soukromého práva. I Osnova 1937 s úpravou zřeknutí se dědického práva počítala, a to ve svém § 390: „*Kdo může platně nakládati se svým právem dědickým, může se ho také předem zříci smlouvou se zůstavitelem. K platnosti smlouvy o zřeknutí dědictví je potřebí formy notářského spisu nebo soudního protokolu. Nebylo-li smlouveno nic jiného, působí takové zřeknutí i proti potomkům.*“⁴⁵ Již na první pohled je zřejmé, že byla téměř totožně převzata úprava v § 551 OZO. Domnívám se, že pokud by byl tento zákon schválen, byly by závěry dovozované odbornou literaturou a judikaturou z OZO týkající se zřeknutí se dědického práva bez obtíží aplikovatelné.

V návaznosti na nekompromisní změnu politické situace na konci čtyřicátých let dvacátého století byl přijat zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, také označován jako „střední kodex“, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1951. Ten značně zredukoval úpravu v oblasti dědického práva. Této tematice bylo věnováno v OZO celkem 293 paragrafů, zatímco OZ50 již pracoval pouze s 52 paragrafy.⁴⁶ I přesto bylo zachováno ustanovení o zřeknutí se dědického práva. Stalo se tak v § 516 OZ50, který pravil: „*Dědictví lze se předem zříci písemnou smlouvou se zůstavitelem, kdo se dědictví zříká, může tak učinit i s účinkem pro své potomky.*“ Oproti úpravě v OZO jde o poznání stručnější ustanovení. Co se týče požadavku na formu smlouvy, ustanovení mluví pouze o písemné formě. Od požadavku formy veřejné listiny bylo upuštěno, aby mohl být tento institut v co největší míře využíván. Písemná forma byla považována i s ohledem na právní bezpečnost za dostačující.⁴⁷ Rozdílně od OZO přistupoval OZ50 k účinkům zřeknutí se dědického práva ve vztahu k potomkům zřeknuvšího se dědice, neboť se na ně zřeknutí se dědického práva automaticky nevztahovalo.⁴⁸ § 516 OZ50 však dával možnost smluvním stranám si sjednat účinek renunce i na potomky presumptivního dědice.

⁴³ SALÁK, Pavel. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 9-10.

⁴⁴ HORÁK, Ondřej. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 40-41.

⁴⁵ *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937* [online]. digi.law.muni.cz. Dostupné na <<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>>.

⁴⁶ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 105.

⁴⁷ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s.62-65.

⁴⁸ Tamtéž.

Dle Holuba bylo možné zřeknout se dědického práva s účinky jen pro konkrétní potomky.⁴⁹ Jestliže bylo ve smlouvě ujednáno zřeknutí se dědického práva i s účinky na potomky presumptivního dědice, nastaly následky předvídané v § 523 OZ50, hledělo se tedy na zřeknuvšího se dědice a jeho potomky, jako by se zůstavitelovy smrti nedožili. § 523 OZ50 také uváděl možnost, aby zůstavitel na zřeknuvšího se dědice a jeho potomky pamatoval v testamentu a povolal je tak k dědictví ze závěti.⁵⁰

Občanský zákoník z roku 1950 byl nahrazen novou právní úpravou v roce 1964. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který nabyl účinnosti dne 1. dubna 1964, oproti OZ50 ještě více zredukoval oblast dědického práva a ustanovení pojednávající o zřeknutí se dědického práva bylo zcela vypuštěno. Celkově byla úprava dědického práva za účinnosti OZ64 velmi podceňena, neboť měla pouhých 36 paragrafů.⁵¹ Za účinnosti OZ64 zde nebyl dán žádný způsob zřeknutí se dědického práva.⁵² Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí z roku 1998 připomněl, že právní úprava OZ64 nepřipouští, aby dědic se zůstavitelem uzavřel smlouvu o zřeknutí se dědického práva, a není tedy rovněž možné uzavřít dohodu, na jejímž základě bude dědici vyplacen jeho „dědický podíl“ a následně po smrti zůstavitele nebude uplatňovat nárok na dědictví.⁵³

Institut zřeknutí se dědického práva se navrátil do současné právní úpravy v podobě § 1484 OZ. Dle důvodové zprávy bylo pro zřeknutí se dědického práva vedle § 551 ABGB hned několik dalších inspiračních zdrojů, a to § 2346 a násl. BGB, čl. 495 a násl. ZGB a samozřejmě i Osnova 1937.⁵⁴ Znění dnešního § 551 ABGB neprošlo během let velkými změnami, nově však obsahuje další odstavec, který dodává: „*Pokud není dohodnuto jinak, vztahuje se takové zřeknutí se také na povinný díl a na potomky.*“⁵⁵ Zřeknutí se dědického práva je v BGB věnováno hned několik paragrafů. Základní vymezení upravuje § 2346 BGB v odstavci prvním: „*Příbuzní a manžel zůstavitele se mohou zřici svého zákonného dědického práva smlouvou se zůstavitelem. Osoba, která se zřekla je vyloučena ze zákonné posloupnosti,*

⁴⁹ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* Praha: Orbis, 1957, s.62-65.

⁵⁰ KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo.* Praha: Orbis, 1954, s. 23.

⁵¹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam.* 2003, roč. 9, č. 5, s. 97-103.

⁵² FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

⁵³ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98-50.

⁵⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 607-609.

⁵⁵ Zákon č. 946/1811, ze dne 1. června 1811, Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 551 odst. 2: „*Sowiet nichts anderes vereinbart ist, erstreckt sich ein solcher Verzicht auch auf den Pflichtteil und auf die Nachkommen.*“

*jako by se smrti zůstavitele nedožila, nemá právo na povinný díl.*⁵⁶ Odstavec druhý dodává, že je možné zřeknout se také pouze povinného dílu.⁵⁷ V případě švýcarského občanského zákoníku zřeknutí se dědického práva taktéž není upraveno pouze v jednom ustanovení, nýbrž ve třech. Nicméně obecné pravidlo v čl. 495 odst. 1 ZGB praví: „*Zůstavitel může s dědicem uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva nebo o nabytí dědictví.*“⁵⁸

Zákonodárce v případě OZ přistoupil k podrobnějšímu znění § 1484 obsahující tři odstavce na rozdíl od předešlých úprav v OZO a OZ50, které se omezovaly pouze na odstavec jeden. „(1) *Dědického práva se lze předem zřici smlouvou se zůstavitelem; není-li jinak ujednáno, působí zřeknutí i proti potomkům. Kdo se zřekne dědického práva, zřiká se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezřiká se tím práva z dědické posloupnosti.*

(2) *Zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.*

(3) *Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu*“⁵⁹

2.2. Zřeknutí se dědického práva dle účinné právní úpravy

Smlouvu o zřeknutí se dědického práva mohou se zůstavitelem dle § 1484 OZ uzavřít všichni budoucí dědici, kteří přichází v úvahu dle zákonné posloupnosti, okruh tak není omezen například pouze na potomky zůstavitele.⁶⁰ Další možnost, jak převést nebo „zbavit se“ budoucího dědického práva za života zůstavitele vyjma zřeknutí se dědického práva, není možná.⁶¹ O tom ostatně mluví i § 1480 OZ.⁶²

Pokud presumptivní dědic uzavře se zůstavitelem smlouvu, v níž se zřekne dědického práva, obecně platí, že přichází o právo na dědický podíl, a tedy nedědí. V případě nepominutelného dědice mu v důsledku zřeknutí se dědického práva nevznikne ani právo na

⁵⁶ Zákon č. 21/1896 RGBl., Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2346 odst. 1: „*Verwandte sowie der Ehegatte des Erblassers können durch Vertrag mit dem Erblasser auf ihr gesetzliches Erbrecht verzichten. Der Verzichtende ist von der gesetzlichen Erbfolge ausgeschlossen, wie wenn er zur Zeit des Erbfalls nicht mehr lebte; er hat kein Pflichtteilsrecht.*“

⁵⁷ Zákon č. 21/1896 RGBl., ze dne 18. srpna 1896, Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2346 odst. 2 BGB: „*Der Verzicht kann auf das Pflichtteilsrecht beschränkt werden.*“

⁵⁸ Zákon č. 210/1907, ze dne 10. prosince 1907, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, čl. 495 odst. 1: „*Der Erblasser kann mit einem Erben einen Erbverzichtvertrag oder Erbaufkauf abschliessen.*“

⁵⁹ § 1484 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 37-44.

⁶¹ CHALUPA, Ivan, REITERMAN, David, MUZIKÁŘ, Martin. *Základy soukromého práva IX. Dědické právo.* Praha: C. H. Beck, 2018, s. 21.

⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 1480: „*Dědického práva, které má teprve vzniknout, se lze jen zřici; nelze je převést ani s ním jinak naložit.*“

povinný díl. Zákon však také umožňuje, aby se budoucí nepominutelný dědic zřekl pouze práva na povinný díl. V tomto případě však nepominutelný dědic nepřichází o právo na dědický podíl. Bude tak možné, aby nepominutelný dědic dědil z pořízení pro případ smrti, jestliže mu bylo takovým pořízením něco zanecháno. Může také nastoupit k dědění i ze zákonné posloupnosti, pokud nebylo zanecháno pořízení pro případ smrti nebo bylo zrušeno. Zároveň ostatní dědicové a odkazovníci nebudou muset hradit povinný díl v případě, že se nepominutelný dědic zřekne pouze povinného dílu.⁶³ Důsledkem zřeknutí se dědického práva je dle § 1666 odst. 2 OZ a § 1668 odst. 1 OZ také ztráta práva na nutné zaopatření, jestliže se zřekne svého dědického práva manžel zůstavitele nebo jeho rodič.

Zřeknutí se dědického práva bude možné využít zejména pro uspořádání majetkových poměrů v rodině již za života zůstavitele a zamezit tak případným sporům mezi dědici. Dle důvodové zprávy se může renunciační smlouvy prakticky využít právě za situace, kdy zůstavitel převede za svého života na dědice nějaký majetek, který by jinak náležel do pozůstalosti.⁶⁴ Mohlo by se tak jednat zejména o plnění větší hodnoty například nemovitost či větší finanční obnos. Obecně však protiplnění není podmínkou pro uzavření smlouvy. V případě, že se jednomu z budoucích dědiců dostane od zůstavitele nějakého plnění a zřekne se dědického práva, uvolní tak při dědění po zůstaviteli místo ostatním presumptivním dědicům, kterým se žádného plnění zatím nedostalo. V komentářové literatuře k OZ50, konkrétně v souvislosti s účelem renunciace, se mluví také o „vybytí“ dětí rodiči, tedy o majetkovém uspořádání mezi rodiči a dětmi, které mohlo sloužit například jako podpora do potomkova manželství a společné domácnosti.⁶⁵ Přestože se zřeknout dědického práva může i jiný dědic než potomek zůstavitele, dle mého názoru se bude nejvíce institutu využívat pro uspořádání majetkových vztahů právě mezi rodiči a dětmi.

Pohnutky dědice, proč nechce po zůstaviteli dědit, však mohou být různé povahy, nejen majetkové. Případy, kdy rodinní příslušníci chtějí zpřetrhat rodinné vazby, nejsou ničím ojedinělým a nabízí se tak další prostor pro využití právě renunciační smlouvy. Tento institut najde využití také za situace, kdy je zůstavitel značně zadlužen a dědic si chce být jist, že se jej dluhy náležející do pozůstalosti nebudou týkat.⁶⁶ Naopak motivací pro zůstavitele uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva může být například přehledné či spravedlivé rozdělení

⁶³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 48-49.

⁶⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 607-609.

⁶⁵ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 62-65. Shodně KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo*. Praha: Orbis, 1954, s.21-22.

⁶⁶ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-11.

jeho aktiv.⁶⁷ Rovněž může být veden snahou zamezit případným sporům v řízení o pozůstalosti týkající se započtení na povinný díl a započtení na dědický podíl dle § 1658 a násl. OZ.⁶⁸

Zřeknout se dědického práva je možné pouze smlouvou se zůstavitelem. Nemůže se jednat o smlouvu pouze mezi budoucími dědici a nemůže se tak stát ani jednostranně ze strany dědice. Smluvní stranou renunciační smlouvy je vždy zůstavitel. Šešina dodává, že druhou smluvní stranou může být i více dědiců, a v takovém případě se každý předpokládaný dědic zřekne svého dědického práva za sebe, s tím že na jedné listině bude zaneseno hned několik smluv se zůstavitelem.⁶⁹ Lze si tak představit například smlouvu mezi rodičem a všemi jeho dětmi.

Zákon vyžaduje, aby byla smlouva uzavřena ve formě veřejné listiny, konkrétně jde podle § 3026 odst. 2 OZ o notářský zápis, který se následně zaznamená na základě § 35b odst. 1 písm. e) z. č. 358/1992 Sb., notářského řádu v Evidenci právních jednání pro případ smrti, kterou vede Notářská komora.

V situaci, kdy smluvní strany budou chtít své ujednání změnit, není zákonem upraveno, v jaké formě tak mají učinit. V tomto případě je nutné uplatnit § 564 OZ stanovující, že vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě.⁷⁰ O změně renunciační smlouvy tedy bude třeba pořídit notářský zápis. Rozdílně se však bude postupovat v případě zrušení práv a povinností, neboť dle § 1484 odst. 3 OZ postačuje ke zrušení renunciační smlouvy písemná forma. Nutno podotknout, že v případě pouze písemného zrušení smlouvy o zřeknutí se dědického práva, nebude tato písemná forma zanesena do Evidenci právních jednání pro případ smrti.⁷¹ Německé BGB požaduje pro uzavření i zrušení smlouvy formu notářského zápisu.⁷² Důvodová zpráva k OZ však považuje písemnou formu jako dostačující z důvodu, že zrušením smlouvy zůstavitel ani budoucí dědic nic neztrácí. Naopak je důvodovou zprávou odmítán přístup rakouské právní úpravy, dle které postačuje pro zrušení pouze ústní forma, protože v době dědického nápadu již

⁶⁷ SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 19.

⁶⁸ MUŽIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 7-10

⁶⁹ ŠEŠINA, Martin. OaO: Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2014, č. 6, s. 20.

⁷⁰ § 564 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷¹ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 37-44.

⁷² Zákon č. 21/1896 RGBL., Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2348: „Der Erbverzichtsvertrag bedarf der notariellen Beurkundung.“; § 2351: „Auf einen Vertrag, durch den ein Erbverzicht aufgehoben wird, findet die Vorschrift des § 2348 und in Ansehung des Erblassers auch die Vorschrift des § 2347 Abs. 2 Satz 1 erster Halbsatz, Satz 2 Anwendung.“

druhá smluvní strana nežije.⁷³ Dnes však i § 551 odst. 1 ABGB vyžaduje pro zrušení renunciační smlouvy písemnou formu.⁷⁴

Stejně jako v předchozích právních úpravách i dnes se účinky renunciace vztahují rovněž na potomky zřeknuvšího se dědice. Znamená to tedy, že potomek presumptivního dědice také nebude dědit. Souhlas potomků zřeknuvšího se dědice pro uzavření smlouvy se zůstavitelem není relevantní a renunciační smlouva bude platná, i když s tím potomci nesouhlasí, protože potomci zřeknuvšího se dědice nejsou smluvní stranou smlouvy.⁷⁵ Potomci nemusí mít ani povědomí o tom, že jejich předek sjednal zřeknutí se dědického práva se zůstavitelem. Jak již bylo řečeno, za účinnosti OZ50 bylo odbornou literaturou připuštěno, aby zřeknutí se dědického práva platilo jen vůči některým potomkům zřeknuvšího se dědice. Tento závěr dovozují dnes i Fiala a Beerová, neboť účelem zřeknutí se dědického práva je podle jejich názoru právě vyloučení konkrétního dědice z dědění.⁷⁶ Zákon rovněž dává smluvním stranám možnost si ujednat, že zřeknutí se dědického práva nebude vůči potomkům působit. V takovém případě by naopak potomci dědili místo zřeknuvšího se dědice. Zřeknutí se dědického práva se také vztahuje na potomky zřeknuvšího se dědice, pokud není stanoveno jinak dle § 2349 BGB⁷⁷ či čl. 495 odst. 3 ZGB.⁷⁸

2.2.1. Zřeknutí se dědického práva ve prospěch třetí osoby

Na základě § 1484 odst. 2 OZ je dědici dána možnost zřeknout se dědického práva i ve prospěch jiné osoby. Podmínkou však je, aby i tato osoba byla sama budoucím dědicem. Dle stávající právní úpravy zřeknutí se dědického práva bude platné, pokud se třetí osoba, v jejíž prospěch bude zřeknutí se dědického práva učiněno, stane dědicem. V případě, že se tato osoba dědicem nestane,⁷⁹ platí domněnka, že původní zřeknutí se dědického práva nebude platné a zřeknuvší se dědic v konečném důsledku dědit bude. OZO ve svém § 551 výslovně zřeknutí

⁷³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 607-609.

⁷⁴ Písemná forma je dle § 551 odst. 1 ABGB vyžadována na základě novely dědického práva z roku 2015 (Erbrechts-Änderungsgesetz), účinné od 1. ledna 2017.

⁷⁵ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 38.

⁷⁶ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

⁷⁷ Zákon č. 21/1896 RGBl., Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2349: „*Verzichtet ein Abkömmling oder ein Seitenverwandter des Erblassers auf das gesetzliche Erbrecht, so erstreckt sich die Wirkung des Verzichts auf seine Abkömmlin sofern nicht tein anderes bestimmt wird.*“

⁷⁸ Zákon č. 210/1907, ze dne 10. prosince 1907, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, čl. 495 odst. 3: „*Wo der Vertrag nicht etwas anderes anordnet, wirkt der Erbverzicht auch gegenüber den Nachkommen des Verzichtenden.*“

⁷⁹ Osoba například odmítla dědictví, zemřela, byla vyděděna nebo není dědicky způsobilá.

se ve prospěch třetí osoby neuváděl a přípustnost byla dovozována až odbornou literaturou.⁸⁰ Rouček uvádí: „*V pochybnostech platí, že vzdání se jest podmíněno tím, že ona určitá osoba se stane dědicem.*“⁸¹ OZ50 naopak zřeknutí ve prospěch třetí osoby vůbec nepřipouštěl.⁸² Ve formulaci současné právní úpravy lze spatřit inspiraci v § 2350 BGB, který praví: „*Pokud se někdo zřekne svého zákonného dědického práva ve prospěch druhého, tak se v pochybnostech předpokládá, že zřeknutí platí pouze v případě, že se druhý stane dědicem.*“⁸³

V důsledku zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby zřeknuvší se dědic nekonkuruje v dědickém právu ostatním dědicům. Pokud se osoba, v jejíž prospěch bylo zřeknutí se učiněno, stane dědicem, nedojde pouze ke zvýšení jejího dědického podílu, ale poměrně se zvýší dědické podíly všech dědiců.⁸⁴ Využití této varianty zřeknutí se dědického práva lze například v situaci, kdy má zůstavitel pouze dva potomky a jeden z nich již byl zůstavitelem zaopatřen. Tento dědic se následně zřekne dědického práva ve prospěch druhého dědice, kterému se dostane majetku od zůstavitele až v dědickém řízení. Jde tedy o určitou ochranu druhého dědice, neboť zřeknuvší se dědic již nebude stát v cestě druhému dědici v dědickém právu, protože se mu již zaopatření od zůstavitele dostalo. Pokud se však dědic, v jehož prospěch působí zřeknutí se dědického práva, nestane dědicem, nebude v důsledku uplatnění domněnky v § 1484 odst. 2 OZ zřeknutí se dědického práva platné. Původně zřeknuvší se dědic tak nakonec dědit bude, čímž nedojde ke zmaření přání zůstavitele zaopatřit své potomky.

2.2.2. Zřeknutí se dědictví nezletilým dědicem

OZ ve svém § 1484 nijak blíže nespécifikuje okruh osob, které mohou uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva. Dle mého názoru je velmi zajímavá otázka, zda se může zřeknout dědického práva i nezletilý presumptivní dědic, který nenabyl plné svéprávnosti z důvodu nedovršení dostatečného věku, případně za jakých podmínek. Domnívám se stejně jako

⁸⁰ ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 69. Shodně KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Věšhrd, 1928, s. 12-13.

⁸¹ ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 69.

⁸² FIALA, Roman, BEEROVÁ, KAMILA. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

⁸³ Zákon č. 21/1896 RGBL., Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2350: „*Verzichtet jemand zugunsten eines anderen auf das gesetzliche Erbrecht, so ist im Zweifel anzunehmen, dass der Verzicht nur für den Fall gelten soll, dass der andere Erbe wird.*“

⁸⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 48-49.

například M. Muzikář, Šešina či Fiala a Beerová, že zřeknutí se dědického práva je možné i v případě nezletilých presumptivních dědiců.⁸⁵

Plné svéprávnosti se obecně dle § 30 odst. 1 OZ nabývá dosažením zletilosti, tedy dovršením osmnácti let. V některých případech však mohou být plně svéprávné i osoby, které takového věku nedovršily. Jde o situace uvedené v § 30 odst. 2 OZ, kdy nezletilá osoba uzavřela manželství nebo jí byla soudem přiznána svéprávnost. Pokud jde o nezletilé osoby, které jsou plně svéprávné, domnívám se, že takovému budoucímu dědici nic nebrání uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva. Zákon umožňuje i nezletilému, který není plně svéprávný, za určitých okolností právně jednat samostatně, neboť OZ vychází ze subjektivního kritéria rozumové a mravní vyspělosti, a pro některá právní jednání již nezletilý nebude potřebovat spolupůsobení zákonného zástupce.⁸⁶ Toto subjektivní kritérium zmírňuje § 36 OZ, dle kterého není nezletilý způsobilý samostatně právně jednat v těch případech, kdy by se i zákonný zástupce neobešel bez souhlasu soudu. Domnívám se, že vzhledem k závažným důsledkům pojícím se s uzavřením renunciační smlouvy, nebude možné na toto právní jednání vztáhnout § 31 OZ, a nezletilý tak nebude moci smlouvu uzavřít sám.

Osoby nezletilé, které nejsou plně svéprávné, musí být dle § 892 odst. 1 OZ při právním jednání, ke kterému nejsou způsobilé, zastoupeni rodiči jako zákonnými zástupci. V případech týkajících se jmění dítěte, souhlasu soudu k právnímu jednání dle § 898 odst. 1 OZ není třeba pouze v běžných záležitostech. Naopak § 898 OZ ve svém druhém odstavci demonstrativně vyjmenovává, která právní jednání souhlas soudu vyžadují. Některá z nich se týkají i oblasti dědického práva. Dle § 898 odst. 2 písm. c) OZ je vyžadován souhlas soudu k právnímu jednání, kterým dítě nabývá dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné hodnoty, nebo kterým takové dědictví nebo odkaz odmítá. V případě zřeknutí se dědického práva nezletilým presumptivním dědicem bude možné analogicky využít právě § 898 odst. 2 písm. c) OZ týkající se nabytí a odmítnutí dědictví.⁸⁷ Toto řešení je dle mého názoru možné i s ohledem na demonstrativní charakter § 898 odst. 2 OZ. V důsledku této analogické aplikace by zřeknutí se dědického práva rovněž museli učinit rodiče za předpokládaného nezletilého dědice. Shodně bude také vyžadován souhlas soudu. K tomu se vyjadřuje i Psutka: „*Právní praxe i nauka dlouhodobě*

⁸⁵ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-11. Shodně ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jirí, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 41. Shodně FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

⁸⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 352-360.

⁸⁷ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-11.

dospívá k potřebnosti soudního schválení i v některých dalších případech (např. dohoda o rozdělení pozůstalosti), o řadě nových je možné za stávající úpravy dědického práva uvažovat [např. zřeknutí se dědického práva (§ 1484), vzdání se dědictví (§ 1490 odst. 1), dohoda o vypořádání společného jmění manželů dohodou pozůstalého manžela a nezletilého dědice, dohoda mezi nepominutelným dědicem a dědici o vypořádání práva na povinný díl, dohoda o odbytném (§ 1654); smlouva o zcizení dědického práva (§ 1714) aj.].⁸⁸

Inspirovat se lze také v německé právní úpravě, a to v § 2347 BGB, který umožňuje zřeknout se dědického práva i nezletilým dědicem a vyžaduje se taktéž souhlas soudu.⁸⁹

Zůstává však otázkou, do jaké míry bude renunciačních smluv uzavřených za nezletilého využíváno. Obecně by se totiž nezletilý „vzdával“ svého budoucího dědického práva, tedy i případného majetku, který by v případě dědění nabyt, a je tak možné, že by soud neshledal renunciační smlouvu v souladu s jeho zájmy. Šešina je toho názoru, že by soud mohl schválit smlouvu o zřeknutí se dědického práva pouze za předpokladu, že již bylo nezletilému od zůstavitele poskytnuto plnění nahrazující dědický podíl, který by mu v případě jeho smrti připadl.⁹⁰ Domnívám se však, že pokud by již za života zůstavitele bylo natolik zjevné, že s budoucím nabytím dědictví budou spojeny pro nezletilého značné komplikace a povinnosti, pak by i v takových případech mohl soud schválit smlouvu o zřeknutí se dědického práva.

Na základě výše zmíněného se domnívám, že je možné připustit možnost uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva i v případě nezletilého dědice, který dosud nenabyl plné svéprávnosti. Nicméně bude velmi zajímavé, jak k této problematice bude přistupovat judikatura a jaké v tomto směru dovodí závěry.

2.2.3. Rozsah zřeknutí se dědického práva

Další zajímavý v problém v odborné literatuře představuje rozsah, v jakém je možné se zřeknout dědického práva. Znění § 1484 OZ umožňuje zřeknout se dědického práva, případně se nepominutelný dědic může zřeknout práva na povinný díl. Převažující výklad říká, že je možné se zřeknout dědického práva nejen jako celku, ale i zčásti. Přestože jde o názor v odborné literatuře převládající, ve většině případů autoři možnost částečného zřeknutí se dědického práva odůvodňují velmi stručně nebo vůbec, případně se odkazují pouze na komentářovou

⁸⁸ PSUTKA, Jindřich. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 894-917.

⁸⁹ Zákon č. 21/1896 RGBL., Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2347 odst. 1: „Zu dem Erbverzicht ist, wenn der Verzichtende unter Vormundschaft steht, die Genehmigung des Familiengerichts erforderlich; steht er unter elterlicher Sorge, so gilt das Gleiche. Für den Verzicht durch den Betreuer ist die Genehmigung des Betreuungsgerichts erforderlich.“

⁹⁰ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 40-44.

literaturu k OZO. Připouští se rovněž možnost zřeknutí se ve vztahu ke konkrétní věci. Důvodová zpráva k OZ částečné zřeknutí se dědického práva připouští, ale odůvodňuje to pouze s odkazem na smluvní volnost stran. Také se objevuje úvaha, že zákon částečné zřeknutí se dědického práva nezakazuje a z toho důvodu takovému zřeknutí nic nebrání.⁹¹

Osobně se však s výkladem, dle kterého je možné zřeknout se zčásti dědického práva neztotožňuji. Nabízí se totiž otázka, zda je vůbec možné dělit dědické právo, které má teprve v budoucnu vzniknout. Zříkat se části práva dědit a určovat, která by to byla, dle mého názoru nemá v zákoně oporu.

Domnívám se, že je nejvhodnější na tento problém odpovědět analogickým užitím právní úpravy týkající se odmítnutí dědictví, a to hned z několika důvodů. Zřeknutí se dědického práva je většinou přirazováno právě k odmítnutí dědictví, zejména s ohledem na stejné důsledky spojené s těmito instituty a zásadu volnosti dědice přijmout dědictví. Šešina zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví označuje za instituty sloužící stejnému účelu.⁹² V obou případech dědic nenastupuje do dědického práva a dědit nebude. Rozdílné jsou pouze podmínky a časový okamžik jejich uplatnění. Ostatně důvodová zpráva o tom hovoří podobně: *„Naše nynější právo se přidržuje zásady, že je na vůli dědice, zda dědictví přijme čili nic, promítá ji však pouze do úpravy odmítnutí dědictví, které pojmově přichází v úvahu jen po smrti zůstavitele. Není však důvod nadále vylučovat možnost presumptivního dědice vzdát se práva na dědictví již dnes.“*⁹³ Dle mého názoru vyjádření důvodové zprávy také koresponduje právě s předvídaným využíváním tohoto institutu v situacích, kdy se presumptivnímu dědici dostane za života zůstavitele nějakého plnění, a chce tak uvolnit místo v rámci pozůstalostního řízení pro ostatní dědice. Dle mého názoru, smyslem zavedení institutu zřeknutí se dědického práva je právě nabídnout dědici další možnost, jak docílit toho, aby nedědil.

V případě odmítnutí dědictví, zákon výslovně uvádí v § 1489 odst. 1 OZ, že není možné odmítnout dědictví zčásti, a pokud by tak dědic učinil, bylo by takové jednání stiženo neplatností. Možné je tedy odmítnout všechno, nebo nic. Jedinou výjimkou je právo nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, jinak však odmítnutí platí pouze jako celek. Na základě § 1702 OZ dále není možné odmítnout dědictví jen v případě pořízení pro případ smrti a ze zákonné posloupnosti si právo ponechat. Odmítnutí dědictví

⁹¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

⁹² ŠEŠINA, Martin. OaO: Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2014, č. 6, s. 20.

⁹³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 607-609.

jednou dané, platí univerzálně, z jakéhokoliv titulu.⁹⁴ Proto se neztotožňuji s dalším názorem Fialy a Beerové, kteří dovodili z faktu, že dle zákona se lze zřeknout dědického práva nebo jen práva na povinný díl, závěr, že je možné se zřeknout dědického práva například jen ze zákonné posloupnosti nebo i části povinného dílu.⁹⁵ Zákon v § 1484 odst. 1 sám říká, že je možné se zříci dědického práva nebo práva na povinný díl. Domnívám se, že již samotné znění tohoto ustanovení jasně definuje, že se lze zřeknout dědického práva pouze jako celku. Podobně tak zákon stanovuje i u odmítnutí dědictví: „*Dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout.*“⁹⁶ Nepominutelnému dědici je dána určitá výhoda a může odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Nepominutelný dědic nebude dědit, pouze si ponechá povinný díl. Stejně tak zákon nabízí jistý benefit pro nepominutelného dědice i v případě renunciace, kdy se může zřeknout pouze práva na povinný díl.

Dle mého názoru tedy není možné se zřeknout se dědického práva jen zčásti. Domnívám se, že smyslem institutu zřeknutí se dědického práva je pouze přinést další možnost, jak vyloučit dědice z dědění. Přesto jsem si vědoma převládajícího názoru v odborné literatuře a bude tedy velmi zajímavé sledovat, zda se diskuse na toto téma bude rozvíjet i jiným směrem.

2.2.4. Zřeknutí se dědického práva a dědická smlouva

Rekodifikace soukromého práva přinesla mnoho změn v oblasti dědického práva a zřeknutí se dědického práva není jediným institutem, který se navrátil do současné právní úpravy. Znovu byla do zákona mezi pořízení pro případ smrti zařazena dědická smlouva, která je často odbornou literaturou považována za nejsilnější dědický titul.⁹⁷ Dědickou smlouvu ve stávajícím OZ upravují § 1582 až § 1593 OZ. Dědickou smlouvou je možné povolat druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana toto ustavení přijímá.⁹⁸

Na první pohled se může zdát, že dědická smlouva a smlouva o zřeknutí se dědického práva jsou si velmi podobné. V literatuře se objevuje například názor, který renunciační

⁹⁴ ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 214-221.

⁹⁵ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47-54.

⁹⁶ § 1485 odst. Zákona č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy.* Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 18. Shodně DVORÁK, Jan. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 204.

⁹⁸ § 1482 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

smlouvu v širším smyslu řadí přímo ke smlouvě dědické.⁹⁹ Je tomu tak zejména z důvodu, že v obou případech jde o dvoustranné právní jednání mezi dědicem a zůstavitelem, a dochází tak v podstatě k určení okruhu dědiců.¹⁰⁰ Dále je pro obě smlouvy společné, že smlouvu lze uzavřít pouze ve formě notářského zápisu. Zásadní rozdíl mezi smlouvami nevidí ani švýcarský občanský zákoník, který v souvislosti s těmito instituty pojednává pouze o jediném typu smlouvy, kdy na základě čl. 495 ZGB může zůstavitel s dědicem uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva nebo o nabytí dědictví.¹⁰¹ V komentářové literatuře se také objevuje přístup, který renunciační smlouvu označuje za druh pořízení pro případ smrti, kterým se zamezuje vzniku dědického práva.¹⁰²

Odlišností dědické smlouvy od renunciační, zejména v kontextu historického vývoje úpravy dědické smlouvy, byl okruh osob, který dědickou smlouvu mohl uzavřít. Dle OZO dědickou smlouvu bylo možné uzavřít jen mezi manželi nebo snoubenci, naproti tomu zřeknout se dědického práva mohl i jiný presumptivní dědic. Dnes lze za nejvýraznější rozdíl považovat právě fakt, že v případě renunciační smlouvy se budoucí dědic smlouvou se zůstavitelem zřiká svého dědického práva a v jejím důsledku takový dědic nebude dědit. Naopak v případě dědické smlouvy se povolává dědic k dědění. Zákonem již není omezeno právo uzavřít dědickou smlouvu pouze na manžele a snoubence.

Domnívám se, že není na místě smlouvu o zřeknutí se dědického práva přiřazovat v širším smyslu k dědické smlouvě, natož ji označovat za pořízení pro případ smrti, zejména s ohledem na účinky spojené s renunciační smlouvou, tedy že v úvahu přicházející dědic nedědí. Smlouvy od sebe odlišoval například Krčmář¹⁰³ nebo Rouček¹⁰⁴ Podobně se k tomu vyjadřoval i Emil Svoboda: „*Ačkoli tu jde o zřeknutí se dědictví, nelze smlouvu pokládati za závěť nebo dědickou smlouvu (nikdo se tu neustanovuje za dědice ani snad není jisto, kdo tedy bude dědicem), a proto není třeba aby byly zároveň zachovány obřadnosti, předepsané*

⁹⁹ SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 33.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 19.

¹⁰¹ Zákon č. 210/1907, ze dne 10. prosince 1907, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, čl. 495 odst. 1: „*Der Erblasser kann mit einem Erben einen Erbverzichtvertrag oder Erbauskauflabschlussen.*“

¹⁰² BÍLEK, Petr. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 291-294.

¹⁰³ „*Smlouvou o vzdání se práva dědického jest pokládati za smlouvu, kterou překazí eventuální delace, a jest tudíž protivou kladné smlouvy dědické.*“ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1928, s. 12.

¹⁰⁴ „*Právní následky popsaneého vzdání se nespočívají ve vzniku nezpůsobilosti dědické, jak praví § 538, nýbrž spočívají v tom, že se překazí eventuální delace, jde tedy o rušení delace. Pravíme „rušení“, čímž se tato smlouva liší od smlouvy dědické.*“ ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 69.

*zákonem pro poslední pořízení.*¹⁰⁵ Dle mého názoru je vhodnější zařazovat zřeknutí se dědického práva spolu s odmítnutím dědictví mezi instituty vylučující dědice z dědění. Koneckonců § 1491 OZ za pořízení pro případ smrti označuje pouze dědickou smlouvu, závět' a dovětek.

V praxi však pravděpodobně bude docházet k různým kombinacím dědické smlouvy a smlouvy o zřeknutí se dědického práva. Jako příklad lze uvést situaci, kdy rodič jedno své dítě zaopatří, to se následně zřekne svého dědického práva a s druhým potomkem uzavře dědickou smlouvu o nabytí pozůstalosti.¹⁰⁶ Kromě možnosti uzavřít odděleně dědickou smlouvu a smlouvu o zřeknutí se dědického práva, může také docházet i k propojení smluv, které budou zaznamenány na téže listině.¹⁰⁷ OZ v § 1586 také praví, že v případě uzavření dědické smlouvy s tím, že se ostatní dědici zřekli svého dědického práva, renunciace pozbude účinků, pokud nebude dědic určený dědickou smlouvou dědit. Zůstává však otázkou, do jaké míry bude taková kombinace smluv na jedné listině využívána, neboť §1585 OZ omezuje zůstavitele při uzavírání dědické smlouvy tak, že nemůže dědickou smlouvou pořídit o celé pozůstalosti, ale pouze o jejích třech čtvrtinách.

¹⁰⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1926, s. 18.

¹⁰⁶ SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku). *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 4, s. 3-7.

¹⁰⁷ DVORÁK, Jan. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 212.

3. Odmítnutí dědictví

Právní úprava dědického práva nabízí dědici po smrti zůstavitele právo dědictví odmítnout. Do tohoto oprávnění dědice se promítá zásada volnosti dědice přijmout či odmítnout dědictví. S ohledem na zásadu pořizovací volnosti zůstavitele a zásadu univerzální sukcese, jež jsou neodmyslitelnou součástí dědického práva, není možné odepřít dědici možnost se svobodně rozhodnout, zda se chce stát právním nástupcem zůstavitele. Nutno připomenout, že dědic v některých případech ani netuší, že vůbec jako dědic v úvahu připadá.¹⁰⁸ Dnešní právní úprava dědického práva vychází z předpokladu, že dědic spíše chce dědictví přijmout, ale pokud tomu tak není, musí svůj nezáměr dát aktivně najevo. Jestliže dědic prohlásí, že dědictví odmítá, dochází k významným hmotněprávním následkům, neboť bude vyloučen z dědění. Odmítnutí dědictví se však od výše zmíněného zřeknutí se dědického práva odlišuje zejména formou právního jednání, neboť jde o jednostranný projev vůle dědice, nikoliv o smlouvu. Dále právo odmítnout dědictví svědčí dědici nejdříve po smrti zůstavitele.

3.1. Vývoj právní úpravy odmítnutí dědictví

Odmítnutí dědictví z historického hlediska oproti zřeknutí se dědického práva mělo zcela jiný osud. Tento institut nechyběl v žádné právní úpravě občanského práva od roku 1918. Největší rozdíly v právních úpravách týkající se odmítnutí dědictví lze spatřovat zejména mezi OZO a OZ50, neboť každý stál na jiné koncepci přechodu pozůstalosti na dědice. Dle OZO k přechodu dochází až v okamžiku soudního odevzdání pozůstalosti. Naproti tomu k přechodu pozůstalosti na dědice od účinnosti OZ50 až doposud dochází smrtí zůstavitele.

Za účinnosti OZO se tedy dědic stal nositelem práv a povinností zůstavitele až okamžikem, kdy mu soud odevzdal pozůstalost.¹⁰⁹ Pozůstalost, definovaná v § 531 OZO jako soubor práv a závazků zemřelého, byla od smrti zůstavitele do jejího odevzdání dědici označována jako *ležící pozůstalost (hereditas iacens)*.¹¹⁰ Nabývání pozůstalosti bylo ovládáno principem adičním a principem úřední ingerence.¹¹¹ „Právo naše nezná totiž přechodu pozůstalosti ipso iure na dědice a vyhledává projevu delátova, zda dědicem býti chce čili nic (princip adiční). Delací vzejde tudíž delátovi jen právo pozůstalost jemu deferovanou přijmouti

¹⁰⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: Praktická příručka: Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního. 3 aktualizované vydání.* Praha: Linde, 2007, s. 27-32.

¹⁰⁹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1926, s. 13.

¹¹⁰ Například E. Svoboda označoval pozůstalost jako samostatnou právní osobnost. SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1926, s. 14.

¹¹¹ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 37.

po případě odmítnouti.“¹¹² Pokud jde o princip úřední ingerence, dle § 797 OZO dědické právo bylo nutné projednat před soudem a jen soud mohl předat dědici pozůstalost. Pokud se dědic chtěl stát zůstavitelovým právním nástupcem, bylo nutné, aby se soudu přihlásil prostřednictvím dědické přihlášky. Dědická přihláška musela obsahovat prohlášení dědice, že dědictví přijímá a právní důvod, o který dědic opírá své dědické právo.¹¹³ Dědic měl nejen možnost jemu nabízenou pozůstalost přijmout, ale také ji mohl dle § 805 OZO odmítnout. Odmítnout dědictví bylo možné po smrti zůstavitele před soudem nebo před notářem a znamenalo zmaření delace (nápad pozůstalosti) svěřící dědici. Dědictví nebylo možné odmítnout pouze zčásti, s podmínkou, stejně tak nebylo možné jej odvolat.¹¹⁴ Štajgr rozlišoval prosté odmítnutí dědictví a odmítnutí dědictví spojené s prohlášením, že takový uprázdněný podíl má připadnout určité osobě. Rovněž kladl důraz na důsledné rozlišování zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví.¹¹⁵

Osnova 1937 se v oblasti dědického práva zásadním způsobem od úpravy OZO neodchylovala.¹¹⁶ Po jeho vzoru i Osnova 1937 odmítnutí dědictví rovněž zakotvila, a to v § 624, jež pravil: „*Dědictví lze odmítnouti prohlášením na soudu. Odmítnutí nelze již odvolati. Ostatně o odmítnutí platí obdobně §§ 617 a 618.*“¹¹⁷ Na odmítnutí dědictví tedy dopadala některá ustanovení o dědické přihlášce. Nebylo tedy možné, stejně jako v případě dědické přihlášky, odmítnutí omezit podmínkou, doložením času či odmítnout dědictví pouze částečně. Rovněž bylo stanoveno, že je možné prohlášení o odmítnutí dědictví učinit po smrti zůstavitele.

Přijetí OZ50 přineslo v oblasti dědického práva velmi mnoho změn. Za největší z nich lze považovat právě zrušení ležící pozůstalosti, tedy upuštění od koncepce nabývání dědictví soudním odevzdáním. Tyto změny měly výrazný vliv i na odmítnutí dědictví a jeho pojetí. Od účinnosti OZ50 se za moment přechodu pozůstalosti považuje smrt zůstavitele a rozhodnutí pozůstalostního soudu má již pouze deklaratorní charakter. Dědic se smrtí zůstavitele stává nástupcem všech převoditelných práv a povinností, jichž byl zůstavitel subjektem i přesto, že

¹¹² KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Všechno, 1928, s. 6.

¹¹³ Tamtéž, s. 67-77.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 79.

¹¹⁵ ŠTAJGR, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 530-531.

¹¹⁶ SALÁK, Pavel. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 88.

¹¹⁷ *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937* [online]. digi.law.muni.cz. Dostupné na <<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>>.

se může jednat například o dědice dosud neznámého.¹¹⁸ Vzhledem k tomu, že mezi smrtí zůstavitele a nabytím dědictví není žádná časová prodleva, je nutné, pokud dědic nemá o dědictví zájem, aby prohlásil, že dědictví odmítá. Odmítnutí dědictví bylo v OZ50 upraveno v § 517 až § 521 a samotné pojetí tohoto institutu se značně od OZO odlišovalo. OZ50 již vymezuje lhůtu pro odmítnutí dědictví, rozsah a náležitosti prohlášení o odmítnutí, také zdůrazňuje jeho neodvolatelnost. Dále nebylo možné, aby dědic odmítl dědictví v případě, že si již jako skutečný dědic počínal (*gestio pro herede*), a projevil tak úmysl uskutečnit své dědické právo.¹¹⁹ Takové omezení práva odmítnout dědictví bylo vedeno snahou zabránit dědici, aby činil pouze to, co je mu k užitku.¹²⁰ Zakotveny byly také důsledky spojené s odmítnutím dědictví, neboť dle § 524 OZ50 bylo na dědice pohlíženo, jako by se smrtí zůstavitele nedožil.

OZ64 vymezil obsahově odmítnutí dědictví obdobně jako OZ50. Odmítnutí dědictví bylo upraveno v § 463 až § 468 OZ64. Se současnou právní úpravou obsaženou v § 1485 až 1489 OZ jsou si obsahově a formulačně velmi podobné, OZ je však podrobnější. Dle důvodové zprávy vychází současná úprava právě z OZ64.¹²¹ Vzhledem k těmto okolnostem lze i dnes využít zejména judikaturu k OZ64 týkající se odmítnutí dědictví. OZ však oproti OZ64 nově zakotvuje možnost nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Dále upravuje dvě lhůty pro odmítnutí dědictví místo jedné, výslovně stanovuje důsledky odmítnutí dědictví nebo naznačuje postup v případě smrti dědice, jemuž svědčilo právo dědictví odmítnout.

3.2. Odmítnutí dědictví dle účinné právní úpravy

Jestliže dědic dospěje k názoru, že nemá o dědictví zájem, je třeba dle § 1487 odst. 1 OZ, aby prohlášení o odmítnutí dědictví učinil do jednoho měsíce od vyrozumění soudem o jeho dědickém právu, jehož součástí je i poučení o právu dědictví odmítnout. Úkony soudu prvního stupně v pozůstalostním řízení dle § 100 odst. 1 ZŘS činí soudní komisař – notář. Vyhledat dědice a vyrozumět je o jejich o dědickém právu dle § 164 ZŘS, lze považovat za jeden z nejdůležitějších úkonů v pozůstalostním řízení. Pokud není pozůstalostní řízení zastaveno z důvodu § 153 a § 154 ZŘS, tedy že zůstavitel nezanechal žádný majetek nebo

¹¹⁸ KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo*. Praha: Orbis, 1954, s. 16-17.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 24-26.

¹²⁰ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 66.

¹²¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 610-611.

zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty, přistoupí se k vyrozumívání dědiců o jejich dědickém právu.¹²² § 164 odst. 1 ZŘS přiznává vyrozumění o dědickém právu formu usnesení, které je třeba vyhlásit přítomným osobám při jednání, ostatním doručit písemně do vlastních rukou, náhradní doručení není v tomto případě možné. V případě dědiců neznámých, nebo kterým se nepodařilo doručit na adresu bydliště nebo místa pobytu, případně není-li místo jejich pobytu známo, k vyrozumění dojde prostřednictvím vyhlášky. Ve vyhlášce je dědic vyzván, aby se ve lhůtě nejméně šesti měsíců přihlásil soudu nebo opatrovníkovi, který mu byl pro tyto účely ustanoven. Takto ustanovený opatrovník však dle § 1671 odst. 2 OZ nemůže prohlásit, zda dědictví odmítá, přijímá, nebo že je neodmítá. Nezbytnou součástí vyrozumění, bez ohledu na to, zda bylo doručeno písemně nebo provedeno ústně soudním komisařem, je poučení. Dědic by tak měl být poučen o „*náležitostech, o způsobu a o účincích odmítnutí či neodmítnutí dědictví tak, aby mu bylo zřejmé, co je smyslem a účelem takového právního úkonu a jaká situace nastane ohledně dědického podílu, který se uvolní v případě, že dědické právo (dědictví) odmítne.*“¹²³

Vyrozumění o dědickém právu mimo jiné představuje mezník pro běh lhůty určené k odmítnutí dědictví. Odmítnout dědictví lze dle § 1487 odst. 1 OZ ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byl dědic vyrozuměn o právu odmítnout dědictví. Shodně s předchozí úpravou je zachována možnost lhůtu před jejím uplynutím prodloužit, pokud to odůvodňují vážné důvody. V případě dědiců žijících v zahraničí je stanovena lhůta tříměsíční. Tříměsíční lhůta v OZ64 absentovala. Pokud tedy dříve žil dědic v cizině, bylo třeba požádat o prodloužení jednoměsíční lhůty.¹²⁴ Spolu se zavedením tříměsíční lhůty se vyskytla otázka, zda je možné prodloužit i lhůtu tříměsíční. Dle mého názoru, v případě závažných důvodů není důvod rozlišovat, zda lhůta činí jeden či tři měsíce. Dle Kondrové lze možnost prodloužení i tříměsíční lhůty dovodit i jazykovým výkladem § 1487 OZ.¹²⁵

Neobvykle lhůty uvedené v OZ shodně zmiňuje také ZŘS v § 164 odst. 1. Ačkoli lhůty uvádí i předpis procesněprávní, komentářovou literaturou a Nejvyšším soudem jsou lhůty považovány za hmotněprávní.¹²⁶ Pro počítání lhůt se tedy bez problémů uplatní pravidla dle

¹²² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 231-233.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009.

¹²⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: Praktická příručka: Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního. 3 aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2007, s. 29.

¹²⁵ KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 1, s. 5-12.

¹²⁶ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 48-54. Shodně Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.

§ 601 a násl. OZ a lhůta běží každému dědici zvlášť. Po uplynutí stanovené lhůty, pokud nebyla prodloužena, přichází dědic o právo odmítnout dědictví. Výše bylo zmíněno, do kdy nejpozději může dědic dědictví odmítnout. Naopak okamžik, od kdy tak může učinit nejdříve, je považována smrt zůstavitele, respektive po smrti zůstavitele. Nejvyšší soud říká, že zde není pravidlo, které by zakládalo povinnost odmítnout případně přijmout dědictví až po vyrozumění o dědickém právu, a lhůtu pro odmítnutí považuje pouze za hranici, do kdy je třeba dědictví odmítnout.¹²⁷ Z toho lze dle mého názoru usuzovat, že lze odmítnout dědictví i před vyrozuměním o dědickém právu.

Pokud se tedy dědic rozhodne odmítnout dědictví, je nutné učinit prohlášení o odmítnutí dědictví, a to vůči soudu, resp. soudnímu komisaři, který vede pozůstalostní řízení. Takové prohlášení je jednostranným neodvolatelným úkonem, které musí obsahovat nepochybný projev vůle dědice.¹²⁸ Zákon nestanovuje konkrétní formu pro takové prohlášení. Dědic tak má možnost zaslat prohlášení písemně nebo jej učinit ústně do protokolu. V případě písemné formy není vyžadována povinnost použití termínu „odmítnutí dědictví“. Dědic nemá také povinnost zdůvodňovat, proč dědictví odmítá.¹²⁹ Nejvyšší soud rovněž uvedl, že „není nezbytné užit slova „odmítám dědictví“, neboť projev vůle vedoucí k odmítnutí může být vyjádřen i jinými slovy, např. „nepřeji si dědit po zůstaviteli“¹³⁰ Šešina a Muzikář dodávají, že jednou učiněné odmítnutí dědictví platí univerzálně pro dědění z jakéhokoli titulu.¹³¹ V případě že dědic, který by jinak dědil ze zákona, je povolán k dědění ze závěti nebo dědické smlouvy, dle § 1702 OZ nemůže ve vztahu k takovému pořízení pro případ smrti dědictví odmítnout a uplatňovat své právo ze zákonné posloupnosti. Účelem tohoto ustanovení je zejména snaha zabránit dědici, aby se zbavil povinností, které mu byly pořízením pro případ smrti uloženy. Důvodová zpráva dodává, že dědic by takovým jednáním zmařil přání a vůli zůstavitele.¹³² Zákon nově pamatuje i na úpravu přechodu práva odmítnout dědictví v případě, že dědic zemře před uplynutím lhůty určené k odmítnutí dědictví, aniž by stačil prohlásit, zda dědictví odmítá nebo přijímá. V takovém případě přejde právo odmítnout dědictví dle § 1488 OZ na jeho dědice. Za účinnosti OZ64 byl tento závěr dovozován judikaturou,¹³³ neboť podobné ustanovení v právní úpravě

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.

¹²⁸ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 46.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2018, sp. zn. 24 Cdo 2832/2018.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 214-221.

¹³² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 610-611.

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. února 1978, sp. zn. 4 Cz 4/78.

absentovalo. Lhůta pro odmítnutí dědictví po prvním zůstaviteli se prodlužuje o lhůtu pro odmítnutí dědictví po druhém zůstaviteli a neuběhne dříve, než uplyne lhůta daná po druhém zůstaviteli. Jestliže dědic před smrtí stačil učinit prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví, je tím následný dědic vázán.¹³⁴

Dle OZ64 bylo možné, aby za dědice prohlášení o odmítnutí dědictví učinil zmocněnec. Současná právní úprava v § 1485 odst. 2 OZ možnosti zmocněnce rozvíjí. Zmocněnec může prohlásit, že dědictví odmítá, přijímá nebo neodmítá. Shodně s OZ64 je k prohlášení o odmítnutí dědictví zmocněncem vyžadováno plné moci. Úředně ověřený podpis na plné moci zákonem není vyžadován, přesto však by byl jistě výhodou.

§ 1489 OZ vymezuje důvody, dle kterých bude odmítnutí dědictví považováno za neplatné případně, kdy k němu nebude přihlíženo. Zákon explicitně zakazuje odmítnout dědictví zčásti, dále s podmínkou nebo s výhradou, jinak bude stiženo neplatností. Odmítnutí dědictví se vztahuje na celé dědictví jako celek, a to i v případě, že v budoucnu dojde k objevení dalšího majetku. Nejvyšší soud k tomu dodává: „*Podle ustálené rozhodovací praxe soudů se prohlášení o odmítnutí nebo neodmítnutí dědictví vztahuje na celé dědické řízení po zůstaviteli, jehož součástí je i řízení o žalobě na obnovu tohoto nesporného řízení.*“¹³⁵ Neplatné bude rovněž prohlášení dědice o odmítnutí dědictví ve prospěch jiné osoby, neboť by šlo o odmítnutí dědictví s výhradou.¹³⁶ Pokud by však dědic neodmítl dědictví může v pozůstalostním řízení využít institutu vzdání se dědictví upraveného v § 1490 OZ a vzdát se dědictví ve prospěch druhého dědice. Na platnost prohlášení o odmítnutí dědictví nemá vliv dědicova neznalost výše aktiv a pasiv náležejících do pozůstalosti. Zjištění stavu majetku po zůstaviteli, respektive jeho ceny jde k tíži dědice.¹³⁷

Zákon rovněž uvádí situace, kdy nebude k prohlášení o odmítnutí dědictví přihlíženo. Stane se tak, pokud dědic po smrti zůstavitele svým počínáním dává najevo, že chce dědictví přijmout. Následky předvídané § 1489 odst. 2 OZ se tedy uplatní v případě, že dědic přistupuje k zůstavitelovu majetku jako k vlastnímu, případně se jedná o situace, kdy lze z jeho chování usuzovat, že chce nastoupit do práv a povinností zůstavitele.¹³⁸ Právní úprava v § 465 OZ64 se od stávající lišila pouze formulačně. Obě právní úpravy neuváděly ani demonstrativně, jaké

¹³⁴ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 62-67.

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2017, sp. zn. 21 Cdo 2819/2017. Podobně Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. prosince 1972, sp. zn. 4 Cz 87/72.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2018, sp. zn. 24 Cdo 2832/2018.

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008. Shodně ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 47.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000.

chování dědice bude mít za následek, že k případnému odmítnutí dědictví se nebude přihlížet. Vše je ponecháno pouze na odborné literatuře a judikatuře. Odborná literatura vymezuje některé případy, kdy dědic uplatňuje vlastnické právo k pozůstalosti. Jedná se zejména o vybírání peněžních prostředků z účtů zůstavitele, zpeněžování majetku nebo jeho rozdávání, provádění podstatných změn na věcech náležejících do pozůstalosti či vymáhání zůstavitelových pohledávek.¹³⁹ Dle judikatury se potomek zůstavitele choval také jako vlastník v případě, že užíval movité věci zůstavitele, stejně tak i věc nemovitou, kterou následně přenechával sourozenci k užívání. Tato práva dovozoval ze závěti, kterou sám soudnímu komisaři předložil a nijak nerozporoval.¹⁴⁰

Naopak pokud dědic činí pouze kroky k zachování majetku zůstavitele nebo k odvrácení škody na majetku, nelze z toho dovozovat, že má zájem dědictví přijmout. Může se jednat například o krmení zvířat a péči o ně, nebo zpeněžení věci podléhající rychlé zkáze.¹⁴¹ Stejně tak se posuzuje požadavek dědice na rychlé vyřízení pozůstalostního řízení, aby nevznikl dluh na nájemném v bytě po zůstaviteli.¹⁴²

Aby byly naplněny podmínky v § 1489 odst. 2 OZ nemusí jít pouze o případ, kde se dědic přímo chová, jako by mu věc patřila. Bude postačovat, pokud z jednání dědice bude zřejmé, že se hodlá stát dědicem a chce nastoupit na místo zůstavitele. Často se tak stává přímo v rámci pozůstalostního řízení. Krajský soud v Brně ve svém rozhodnutí z roku 1996 dovedl, že pokud potomek zůstavitele namítá neplatnost závěti, ze které se by mu nedostalo ničeho, znamená to, že evidentně o dědictví projevuje zájem a k následnému odmítnutí dědictví nelze přihlížet.¹⁴³ Dále například Nejvyšší soud judikoval, že za počínání dědice vylučující jeho právo odmítnout dědictví se rovněž považuje zpochybňování dědického práva jiných osob, požádání o schválení prodeje věci náležející do pozůstalosti nebo také uplatňování nároků vyplývajících z postavení nepominutelného dědice.¹⁴⁴ Dle Nejvyššího soudu lze dovozovat úmysl nastoupit na místo zůstavitele také z jednání dědice, kterým podněcuje uzavření dohody o vypořádání dědictví (za účelem spravedlivého vypořádání), informuje se o výši dluhů náležejících do pozůstalosti v souvislosti s možností výhrady soupisu, řeší otázku započtení daru na povinný díl a iniciuje návrh vůči druhému dědici na vzdání se dědictví v jeho prospěch.¹⁴⁵ V tomto

¹³⁹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 68-70.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000.

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 4391/2009.

¹⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2019, sp. zn. 24 Cdo 2262/2019.

¹⁴³ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18 Co 324/95.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 4391/2009.

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2018, sp. zn. 24 Cdo 2832/2018.

případě, však Nejvyšší soud tato jednání posuzoval souhrnně a ve vzájemné vazbě. Zůstává tak otázkou, zda by tyto jednotlivé kroky učiněné samostatně, byly posuzovány stejně a dědic by rovněž nemohl dědictví odmítnout.

V případě, že dědické právo uplatňuje osoba, která nebyla vyrozuměna o svém dědickém právu z důvodu, že notáři nebyla její existence známa nebo sama dokládá své dědické právo například závětí, kterou měla u sebe, Muzikář dovozuje, že se jedná o ukázkový případ úmyslu přijmout dědictví.¹⁴⁶

Naopak tomu však bude, pokud dědic pouze poskytuje součinnost při předběžném šetření pozůstalostního řízení a poskytuje informace o stavu majetku zůstavitele. Nejvyšší soud dovodil, že pokud dědic objedná znalecký posudek na ocenění nemovitosti, není zde důvod neumožnit dědici právo odmítnout dědictví.¹⁴⁷ Nejvyšší soud však opakovaně judikoval, že chování dědice ve smyslu § 1489 odst. 2 OZ, dříve § 465 OZ64 je nutné posuzovat vždy dle konkrétních okolností každého případu.¹⁴⁸ Není rovněž relevantní, zda k posuzovanému chování dojde před či následně po vyrozumění o dědickém právu a poučení o následcích odmítnutí dědictví.¹⁴⁹

3.2.1. Následky odmítnutí dědictví

Jestliže se dědic rozhodne učinit prohlášení o odmítnutí dědictví, bude na něj dle § 1486 OZ pohlíženo tak, jako by dědictví nikdy nenabyl. Odmítnuvší dědic tedy nebude dědit a v důsledku toho nemá dědic žádné povinnosti stanovené případným pořízením pro případ smrti, tedy nemusí plnit případný odkaz, podmínky či jiná opatření. Dále nemá právo na majetek v pozůstalosti a nehradí zůstavitelovy dluhy.¹⁵⁰ Dalším důsledkem odmítnutí dědictví je ztráta práva na nutné zaopatření, jestliže odmítne dědictví manžel zůstavitele nebo jeho rodič dle § 1666 odst. 2 OZ a § 1668 odst. 1 OZ. Jednou dané odmítnutí dědictví není možné odvolat. Pokud však dědic odmítl dědictví po uplynutí lhůty určené k odmítnutí dědictví, dále pokud je prohlášení o odmítnutí dědictví stíženo neplatností nebo se k němu nepřihlíží, soudní komisař bude s dědicem jednat, stejně jako by dědic dědictví přijal. Stejný postup se uplatní i v případě, že je dědic nečinný a ve stanovené lhůtě se nijak neprojeví. V tomto ohledu je možné i dnes dle mého názoru využít rozhodnutí Městského soudu v Praze k § 464 OZ64: „*Neučini-li dědic,*

¹⁴⁶ MUZIKÁŘ, Ladislav. In MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 313-314.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000.

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 4391/2009. Shodně Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2019, sp. zn. 24 Cdo 2262/2019.

¹⁴⁹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. května 2004, sp. zn. 17 Co 77/2004.

¹⁵⁰ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1464.

*který byl vyzooměn o svém dědickém právu, o možnosti odmítnout dědictví a o následcích tohoto odmítnutí, ve lhůtě dle § 464 ObčZ žádné prohlášení, hledí se na něj po marném uplynutí lhůty stejně, jako by prohlásil, že dědictví neodmítá.*¹⁵¹

Osud dědického podílu odmítnuvšího dědice není předem daný, neboť hned několik okolností ovlivňuje, kdo nastoupí na místo odmítnuvšího dědice, a to zejména zda se jedná o dědice zákonného nebo závětního.¹⁵² V případě zákonného dědice je nutné zohledňovat například dědickou třídu, do které odmítnuvší dědic spadá. Jestliže odmítl dědic závětní, jeho uvolněný dědický podíl připadne náhradníkovi, který byl v závěti určen, pokud určen není, přiroste jeho podíl ostatním dědicům dle pravidel v § 1504 OZ nebo § 1505 OZ, případně může nastoupit i zákonná posloupnost.¹⁵³ Pokud tedy dědic odmítne dědictví, sám nerozhoduje o tom, kdo nastoupí na jeho místo.¹⁵⁴

3.2.2. Omezení práva odmítnout dědictví

Obecně může odmítnout dědictví každý dědic. OZ však v určitých případech právo odmítnout dědictví omezuje. První případ souvisí s navrácením dědické smlouvy do občanského zákoníku. Pokud je totiž uzavřena dědická smlouva, nemůže dle § 1485 odst. 1 OZ dědic odmítnout dědictví, ledaže si smluvní strany ujednaly něco jiného. Dědickou smlouvou zůstavitel povolává druhou stranu případně třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana ustavení dědicem přijímá.¹⁵⁵ Zákon vyžaduje, aby byla smlouva uzavřena ve formě notářského zápisu. Uzavření dědické smlouvy je mezi dědicem a zůstavitelem dobrovolné a vzhledem k tomu, že se jedná o dvoustranné právní, není možné dědickou smlouvu změnit nebo zrušit jednostranně. Pokud si smluvní strany neujednaly v dědické smlouvě možnost odmítnout dědictví, zůstává zde riziko, že dědic bude mít povinnost uhradit případné dluhy, které budou náležet do pozůstalosti, neboť dle § 1588 odst. 1 OZ uzavření dědické smlouvy nebrání zůstaviteli za svého života libovolně nakládat se svým majetkem. Fiala a Beerová se domnívají, že pokud se dědic v dědické smlouvě vzdá práva odmítnout dědictví nebo si ho výslovně nevyhradí, bude se jednat o smlouvu odvážnou.¹⁵⁶ Dvořák se domnívá, že právě

¹⁵¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. srpna 1996, sp. zn. 24 Co 214/96.

¹⁵² KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 1, s. 5-12.

¹⁵³ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 54-61.

¹⁵⁴ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1463.

¹⁵⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 649-650.

¹⁵⁶ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 54-61.

omezení práva odmítnout dědictví v souvislosti s uzavřením dědické smlouvy, posiluje význam dědické smlouvy v právní úpravě dědického práva.¹⁵⁷

Další omezení práva odmítnout dědictví vymezuje § 1634 OZ a uplatňuje se v případě, kdy dědí stát. Jedná se o situace, kdy není fakticky žádného dědice povolaného dědickou smlouvou, závěti ani ze zákonné dědické posloupnosti nebo nikdo o dědictví nemá zájem. „Z tohoto důvodu bylo státu, na který se hledí jako by byl zákonný dědic, odepráno právo dědictví odmítnout, neboť potom by již nebylo nikoho, kdo by dědictví mohl nabýt, a bylo by nutno nařídít ve všech těchto případech likvidaci pozůstalosti, i když by pozůstalost nebyla předložena.“¹⁵⁸ Svoboda uvádí, že pokud je stát povolán jako dědic ze závěti, smí stejně jako ostatní závětní dědicové dědictví odmítnout a není důvod neuplatnit zásadu volnosti dědice přijmout či odmítnout dědictví.¹⁵⁹

3.2.3. Odmítnutí dědictví za nezletilé dědice

Pokud se stane dědicem osoba nezletilá, která nenabyla plné svéprávnosti, zákon vyžaduje, aby prohlášení o odmítnutí za nezletilého učinili jeho rodiče jako zákonní zástupci a soud takové prohlášení schválil. Dle § 898 odst. 2 písm. c) OZ je třeba souhlasu soudu k právnímu jednání, kterým dítě nabývá dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné hodnoty, nebo takové dědictví nebo odkaz odmítá. Psutka nutnost soudního schválení právních jednání týkajících se dědického práva soudem odůvodňuje zejména tím, že princip univerzální sukcese spočívá nejen v nabytí majetku, ale i dluhů, a mohou tak být ohroženy majetkové poměry dítěte.¹⁶⁰

Souhlasu soudu je dle zákona třeba k nabytí a odmítnutí dědictví v případě, že se jedná o dědictví nikoli zanedbatelné hodnoty, blíže však zákon tuto mez nespécifikuje. Za účinnosti OZ64 bylo nutné schválit každé odmítnutí dědictví, bez ohledu na jeho hodnotu.¹⁶¹ Domnívám se, že takovou hranici není jednoduché stanovit a spíše je třeba posuzovat každý případ jednotlivě. Někteří autoři považují za dědictví zanedbatelné hodnoty například osobní věci zůstavitele nebo vybavení domácnosti.¹⁶²

¹⁵⁷ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 204-207.

¹⁵⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 151.

¹⁵⁹ SVOBODA, Jiří. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 378-385.

¹⁶⁰ PSUTKA, Jindřich. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975).* Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 894-917.

¹⁶¹ MUŽIKÁŘ, Martin, SVOBODA, Jiří. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam.* 2015, roč. 21, č. 3, s. 7-14.

¹⁶² PSUTKA, Jindřich. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975).* Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 894-917.

Jak již bylo zmíněno, zákon vyžaduje souhlas soudu nejen s odmítnutím dědictví nebo odkazu za nezletilého, ale také v případě *nabytí* dědictví nebo odkazu. Za účinnosti OZ64 byl souhlas soudu vyžadován pouze pro případ odmítnutí dědictví.¹⁶³ Domnívám se však, že znění § 898 odst. 2 písm. c) OZ není zvoleno zcela šťastně. Obecně dědic může v rámci pozůstalostního řízení prohlásit, že dědictví odmítá, není však vyloučeno, aby dědictví výslovně přijal nebo neodmítl. Ostatně takové možnosti výslovně uvádí například i § 1485 odst. 2 OZ v rámci úpravy odmítnutí dědictví učiněné zmocněncem. Naopak nabytí dědictví, jak praví § 1670 OZ, potvrzuje soud a je výsledkem pozůstalostního řízení. Svoboda a Klička rozlišují přijetí dědictví jako procesní úkon v pozůstalostním řízení a faktické nabytí dědictví na základě rozhodnutí pozůstalostního soudu.¹⁶⁴ Psutka formulaci v § 898 odst. 2 písm. c) OZ také nepovažuje za zcela vhodnou, neboť dle jeho názoru úprava dědického práva takové právní jednání blíže neupravuje.¹⁶⁵ Domnívám se, že by formulace § 898 odst. 2 písm. c) OZ měla obsahovat namísto pojmu *nabytí* dědictví nebo odkazu, spíše pojem *přijetí* dědictví nebo odkazu.

S přijetím dědictví v případě nezletilých však vyvstává další otázka, tedy zda je nutné, aby soud schvaloval právě i přijetí dědictví za nezletilého dědice. Někteří autoři jsou toho názoru, že by soud měl schvalovat pouze odmítnutí dědictví za nezletilého. Šešina uvádí, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele a není tedy co schvalovat, lze jej pouze odmítnout.¹⁶⁶ Svoboda a M. Muzikář dodávají, že samotným přijetím dědictví nezletilý dědic ničeho nenabývá a ani nabýt nemusí, neboť dědic i přesto, že došlo v pozůstalostním řízení k přijetí dědictví, nemusí nabýt žádného majetku například z důvodu vydědění, dědické nezpůsobilosti či případné likvidace pozůstalosti.¹⁶⁷ Nicméně požadavek schválení soudu i v případě přijetí dědictví za nezletilého je některými autory považován za zvýšenou ochranu nezletilého.¹⁶⁸ V této souvislosti je nutné zohlednit také princip univerzální sukcese, který může do majetkových poměrů nezletilého dítěte značně zasáhnout, a to i v případě, kdy pozůstalost není

Podobně MUZIKÁŘ, Martin, SVOBODA, Jiří. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 3, s. 7-14.

¹⁶³ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 44-48.

¹⁶⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 277-280.

¹⁶⁵ PSUTKA, Jindřich. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 894-917.

¹⁶⁶ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 44-48.

¹⁶⁷ MUZIKÁŘ, Martin, SVOBODA, Jiří. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 3, s. 7-14. Shodně SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 277-280.

¹⁶⁸ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 54-61.

zatížena dluhy. Přesto se však domnívám, že schvalování každého přijetí dědictví není nezbytně nutné. Spíše bych se přiklonila k souhlasu soudu s přijetím dědictví za nezletilého pouze v odůvodněných případech, zejména pokud jsou s takovým přijetím a potažmo nabytím dědictví spojeny povinnosti, které mohou nezletilého dědice do budoucna značně zatížit. Může se jednat například o zásadní opravy majetku, splácení hypotečního úvěru, nutnost investice na zachování majetku a další podobné náklady nebo povinnosti. Nutno však připomenout, že názory na toto téma se v odborné literatuře velmi odlišují.

Pokud jde o přímo o samotné odmítnutí dědictví za nezletilého, nelze předvídat či zobecnit, ve kterých případech soud odmítnutí dědictví schválí či neschválí, neboť okolnosti každého případu jsou jedinečné. Ve všech případech však soud při rozhodování musí dbát zájmu nezletilého. Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozhodnutí z roku 2017 konstatoval, že je nutné zohlednit všechny okolnosti ovlivňující celkový dopad nabytí dědictví na nezletilého a jeho následný život.¹⁶⁹ Tento soud také rozhodl, že odmítnutí dědictví není v zájmu nezletilého v případě, kdy nemá žádný majetek, ze kterého by měsíčně po dobu třiceti let hradil splátky hypotečního úvěru váznoucího na nemovitosti, ve výši patnácti tisíc korun.¹⁷⁰

Za účinnosti OZ64 bylo Nejvyšším soudem judikováno, že k rozhodnutí o schválení odmítnutí dědictví, musí mít soud přehled o celkovém rozsahu dědictví, zejména o povaze, druhu a ceně majetku zůstavitele a o výši jeho dluhů.¹⁷¹ Ve stejném rozhodnutí Nejvyšší soud také dovedl, že pokud je předmětem pozůstalosti činžovní dům, musí soud zevrubněji posoudit, zda je v zájmu nezletilého takové nabytí z hlediska údržby, oprav, případných dluhů váznoucí na nemovitosti. Nabytí takového dědictví zatížené povinnostmi totiž nemusí sloužit skutečnému prospěchu nezletilého.¹⁷²

3.2.4. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu

Obecně dle § 1489 odst. 1 OZ nelze odmítnout dědictví s výhradou, pod podmínkou nebo zčásti. Na rozdíl od předchozí právní úpravy, zakotvuje OZ z tohoto pravidla jednu výjimku. Dle § 1485 odst. 1 OZ může nepominutelný dědic odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Nepominutelnému dědici se tedy nabízí dvě možnosti. Může odmítnout dědictví jako celek, do kterého je zahrnut i povinný díl, nebo odmítne dědictví a ponechá si právo pouze na povinný díl. Pokud dědic odmítne dědictví s výhradou povinného dílu, nestává

¹⁶⁹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. července 2017, sp. zn. 20 Co 216/2017.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. února 1976, sp. zn. 1 Cz 12/76.

¹⁷² Tamtéž.

se dědicem a nebude nabývat dědický podíl. Dle Šešiny se pak odmítnuvší dědic stává věřitelem s právem na výplatu peněžní částky odpovídající výši jeho povinného dílu.¹⁷³

K problematice výhrady povinného dílu nepominutelným dědicem je nutné zmínit také princip reprezentace,¹⁷⁴ který upravuje nástup vzdálenějších potomků na uvolněné místo jejich předka.¹⁷⁵ Tilsch k reprezentaci uvádí: „*V jednotlivé skupině dědiců (třídy, parentele) sukcedují nejen nejbližší dle stupně, ale spolu s těmito nejbližšími i vzdálenější, když pocházejí od zemřelé osoby stejně blízké jako žijící nejbližší.*“¹⁷⁶ Někteří autoři dále rozlišují princip reprezentace formální a materiální.¹⁷⁷ Dle principu formální reprezentace se právo nastupující osoby neodvozuje od práva původně oprávněné osoby a uplatňuje se zejména při nástupnictví dle zákonné dědické posloupnosti.¹⁷⁸ Formální reprezentaci lze najít například v úpravě první, třetí a šesté zákonné dědické třídy.¹⁷⁹ Naopak v případě materiální reprezentace se právo nastupující osoby odvozuje od osoby, které právo náleželo původně a poskytuje se jí pouze takové právo, které měla osoba původně oprávněná.¹⁸⁰ Jestliže by tedy původně oprávněná osoba nedělila, v důsledku uplatnění materiální reprezentace rovněž nedělení i její potomek.¹⁸¹

K institutu nepominutelného dědice a principu reprezentace je třeba uvést také § 1635 OZ. Ten upravuje první třídu zákonné dědické posloupnosti, ve které dědí děti zůstavitele (tedy nepominutelní dědici) a jeho manžel. V odstavci druhém je upraven právě princip reprezentace: „*Nedědi-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.*“¹⁸² Pokud k § 1635 odst. 2 OZ přidáme možnost nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu dle § 1485 odst. 1 OZ, vyvstává tím při děděni dle zákonné posloupnosti otázka, zda v případě odmítnutí s výhradou povinného dílu nastupují na místo odmítnuvšího nepominutelného dědice právem reprezentace

¹⁷³ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 46.

¹⁷⁴ Princip reprezentace bývá také označován jako právo reprezentace, nebo pouze jako reprezentace.

¹⁷⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: Praktická příručka: Kompletní pohled na děděni z hlediska hmotněprávního i procesního. 3 aktualizované vydání.* Praha: Linde, 2007, s. 41.

¹⁷⁶ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 96-97.

¹⁷⁷ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 96-101. Podobně HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam.* 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24. Podobně TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník.* 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.

¹⁷⁸ TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník.* 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.

¹⁷⁹ § 1635 odst. 2, § 1637 odst. 2, § 1640 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁰ TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník.* 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.

¹⁸¹ HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam.* 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.

¹⁸² § 1635 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

jeho potomci, či nikoli. Na tuto problematiku v odborné literatuře neexistuje jednotný přístup. Většinou převládá názor, že pokud by nastupovali do dědického podílu potomci nepominutelného dědice dle § 1635 odst. 2 OZ, došlo by ke dvojímu zvýhodnění rodinné větve odmítnuvšího nepominutelného dědice jako celku, neboť by tato větev získala jak dědický podíl, tak povinný díl v penězích. Objevují se však i přístupy, které připouští princip reprezentace potomků odmítnuvšího nepominutelného dědice se snahou odstranit namítané dvojí zvýhodnění. S touto tematikou se pojí také otázka, kdo bude hradit povinný díl, který si nepominutelný dědic vyhradil. Nutno dodat, že důvodová zpráva se k odmítnutí s výhradou povinného dílu nijak nevyjadřuje. Komentářová literatura se tématu věnuje spíše okrajově a judikatura na toto téma neexistuje. Na výkladové otázky spojené s odmítnutím dědictví s výhradou povinného dílu se zaměřily čtyři odborné články od Lenky Holíkové, Filipa Plašila, Ondřeje Horáka a Adama Talandy.¹⁸³

Jako první se podrobněji tematikou zabývala Lenka Holíková. Ta se ve svém článku však spíše zaměřila na srovnání české a německé právní úpravy týkající se tohoto tématu. Dle Holíkové nepominutelný dědic může odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, pouze pokud ho zůstavitel na povinném dílu pořízením pro případ smrti zkrátil. Dále zastává názor, že nepominutelným dědicem se osoba stává jen v případě, že byla pořízením pro případ smrti opomenuta.¹⁸⁴ Na výkladový problém související s uplatněním práva reprezentace však jednoznačnou odpověď nenašla.

Dle mého názoru se nelze ztotožnit se závěrem, dle kterého může nepominutelný dědic odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu pouze za předpokladu, že ho zůstavitel zkrátil na povinném dílu pořízením pro případ smrti. Domnívám se, že v důsledku tohoto přístupu by mohlo dojít k výraznému omezení práva nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu garantovaného v § 1485 odst. 1 OZ. Dále takové pojetí nepominutelného dědice dle mého názoru zcela nekoresponduje již s jeho zákonným vymezením v § 1643 odst. 1 OZ.¹⁸⁵ S přístupem Holíkové nesouhlasí také Plašil a dodává, že toto právo náleží nepominutelnému dědici i v případě dědění dle intestátní posloupnosti.¹⁸⁶ Dále

¹⁸³ HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 2, s. 7-10.; PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18-22.; HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.; TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.

¹⁸⁴ HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 2, s. 7-10.

¹⁸⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 1643 odst. 1: „Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědi-li, pak jsou jimi jejich potomci.“

¹⁸⁶ PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18-22. Podobně také Zeiller. Více In ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche*

považuje institut nepominutelného dědice v kontextu českého a rakouského práva za zvláštní status přiznaný zůstavitelovým potomkům, se kterým se pojí zvláštní práva.¹⁸⁷ Talanda k tomu dodává, že možnost odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu je dána každému nepominutelnému dědici.¹⁸⁸

Na téma odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu reagoval dále Filip Plašil a ve svém článku se zabývá také rakouskou a německou právní úpravou vztahující se k této problematice. Pokud jde o rakouskou právní úpravu, Plašil označuje přístup rakouské právní teorie za nejednotný. Zmiňuje judikát Oberste Justizstelle z roku 1840, dle kterého odmítne-li dědic povoláný závětí dědictví s výhradou povinného dílu, poté je potomstvo vyloučeno. Dále však připomíná, že v roce 1916 došlo k třetí novele ABGB, přičemž další řešení tohoto problému se již neobjevilo a novelou z roku 2015 bylo odmítnutí s výhradou povinného dílu zrušeno.¹⁸⁹ Plašil sám přichází k závěru: „*Potomci nepominutelného dědice, který odmítl dědictví s výhradou povinného dílu, nepožívají po tomto odmítnutím předku reprezentačního práva, a nesvědčí jim tedy ze zákona dědická poslušnost po zůstaviteli, nestanoví-li sám odmítající jinak.*“¹⁹⁰ Své závěry dovozuje především z německé právní teorie a judikatury, zejména z rozsudku Spolkového soudního dvora z roku 1960, dle kterého se neuplatní princip reprezentace potomků odmítnuvšího nepominutelného dědice, který si vyhradil povinný díl, neprojeví-li však odmítající jinou vůli. Dále však upozorňuje na německou odbornou literaturu, která považuje tuto otázku za spornou i s odkazem na § 2320 BGB, dle kterého odpovídají za splnění povinného dílu ti dědicové, kteří nastoupí na místo odmítajícího dědice a zmírňuje tak namítané dvojí zvýhodnění jedné rodinné linie.¹⁹¹

Nutno dodat, že právě česká právní úprava žádné ustanovení podobné § 2320 BGB¹⁹² neobsahuje. Domnívám se však, že Plašilův závěr, kdy se neuplatní právo reprezentace, pokud nestanoví odmítající dědic jinak, nemá zcela oporu v OZ, neboť současná právní úprava neumožňuje odmítajícímu dědici v tomto ohledu si stanovit něco jiného. Dle mého názoru může

Gesetzbuch für die gessamten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung. Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 846-847.

¹⁸⁷ PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18-22.

¹⁸⁸ TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.

¹⁸⁹ PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18-22.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Zákon č. 21/1896 RGBl., Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů, § 2320 odst. 1: „*Wer anstelle des Pflichtteilsberechtigten gesetzlicher Erbe wird, hati m Verhältnis zu Miterben die Pflichtteilslast und, wenn der Pflichtteilsberechtigte ein ihm zugewendetes Vermächtnis annimmt, das vermächtnis in Höhe des erlangten Vorteils zu tragen.*“

nepominutelný dědic pouze odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu nebo odmítnout dědictví jako celek.

Na články Holíkové a Plašila navázal Ondřej Horák a sám přinesl čtyři možná řešení týkající se otázky, zda budou dědit potomci nepominutelného dědice, v případě že ten odmítne dědictví s výhradou povinného dílu. První řešení označuje jako „dědí“, ale poukazuje stejně jako ostatní autoři na riziko obohacení rodiny nepominutelného dědice na úkor ostatních dědiců, kteří by přispívali na povinný díl. Dodává však, že toto řešení nejvíce odpovídá znění zákona a svědčí mu princip zachování hodnot. Druhé řešení, dle kterého potomci nepominutelného dědice nedědí, však Horák považuje za méně pravděpodobné, neboť je v rozporu se zněním zákona a zásadou zachování hodnot. Dále by se zvýhodnění potomků dědice uplatňujícího výhradu povinného dílu vyřešilo jejich výrazným znevýhodněním. Také dodává, že důsledné provedení materiální reprezentace, by znamenalo nabytí dědického podílu státem, v případě, kdy by existoval pouze jediný dědic vyhrazující si povinný díl. Třetí možnost říká, že potomci odmítnuvšího dědice dědí dědický podíl, ale zároveň hradí povinný díl náležející nepominutelnému dědici. Toto řešení považuje Horák za nejvíce vyhovující, neboť dle jeho názoru vyhovuje § 1486 OZ a § 1635 odst. 2 OZ, stejně tak moderní německé literatuře a pouze modifikuje zásadu, že dědicové jsou oprávnění a zavázáni dle dědických podílů a zároveň odkazuje na § 1653 OZ a § 1567 odst. 2 OZ. Nakonec Horák dovodil i čtvrtou možnost, kdy by nepominutelný dědic mohl odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu pouze v případě, kdy nemá žádné potomky nebo by případně nenabyli dědictví. K tomuto závěru dochází teleologickou redukcí § 1485 odst. 1 OZ, které by zamezilo dvojímu zvýhodnění a zároveň by korespondovalo zejména se švýcarskou a německou právní úpravou.¹⁹³

Dle mého názoru Horákovo třetí navrhané řešení, kdy potomci odmítnuvšího dědice dědí, ale hradí povinný díl svého předka, se sice zdá být zajímavým řešením zmírňující namítané dvojí zvýhodnění jedné rodinné linie. Domnívám se však, že nemá opory v zákoně, neboť ten neobsahuje pravidlo, na jehož základě by potomci hradili povinný díl svého předka, na rozdíl od německé právní úpravy obsahující alespoň § 2320 BGB, který takový způsob úhrady umožňuje. Čtvrté řešení by se dle mého názoru vztahovalo na velmi úzký okruh případů a právo garantované nepominutelnému dědici v § 1485 odst. 1 OZ by bylo značně omezeno.

Nejnovější pohled na tuto problematiku přinesl Adam Talanda a ve svém článku prezentuje názor, že v souvislosti s otázkou principu reprezentace potomků vznikla teleologická mezera v zákoně. Co se týče hrazení povinného dílu odmítnuvšího dědice

¹⁹³ HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.

dovozuje Talanda závěr, že ostatní dědicové a odkazovníci budou hradit poměrně povinný díl odmítnuvšího dědice na základě analogické aplikace § 1653 OZ, neboť dle jeho názoru má největší oporu v zákoně a pokrývá všechny případy odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu, tedy i ty situace, kdy nenastupují potomci principem reprezentace.¹⁹⁴ Dále odmítá přístup, který obecně zavrhuje dědění potomků odmítnuvšího dědice. Naopak zastává názor, že je nutné rozlišovat situace, kdy ke dvojímu zvýhodnění opravdu dochází a kdy nikoli. Do první kategorie případů, ve které ke zvýhodnění dochází, zahrnuje například případ, kdy zůstavitel má více dětí a jedno z nich dědictví odmítne s výhradou povinného dílu a na jeho místo by nastoupili jeho potomci, tedy vnuci zůstavitele. Zde zavrhuje užití formální reprezentace dle § 1635 odst. 2 OZ i proti slovům zákona a navrhuje uzavřít mezeru v zákoně užitím analogie a uplatnit materiální reprezentaci, v jejímž důsledku nebudou potomci nepominutelného dědice dědit. Do druhé kategorie případů, ve které k namítanému zvýhodnění nedochází, zahrnuje například situaci, kdy je odmítnuvší nepominutelný dědic jediným dědicem první dědické třídy. V těchto případech dle Talandy nehrozí dvojí zvýhodnění a připouští aplikaci formální reprezentace dle § 1635 odst. 2 OZ, s tím že potomci budou hradit povinný díl svého předka.¹⁹⁵

Zcela jinak přistupuje k problematice reprezentace potomků komentářová literatura a odmítá, aby potomci odmítnuvšího dědice nastupovali do jeho dědického podílu. Dle Šešiny by uplatnění práva reprezentace znamenalo dvojí zvýhodnění jedné rodinné větve. Svůj odmítavý postoj zdůvodňuje zejména tím, že pokud se tak nepominutelný dědic rozhodl, přijal tím povinný díl nejen pro sebe, ale i pro své potomky. Dále odkazuje na § 2 odst. 2 a 3 OZ a § 3 odst. 1 OZ.¹⁹⁶ Fiala a Beerová rovněž nesouhlasí, aby nastupovali potomci odmítnuvšího dědice k dědění, neboť by mohlo docházet k záměrnému odmítání dědictví s výhradou za účelem, aby potomci nabyli právě i dědický podíl. Dojde tak dle jejich názoru k obohacení jedné rodinné linie na úkor ostatních dědiců, především pozůstalého manžela.¹⁹⁷ K odmítnutí práva reprezentace potomků odmítnuvšího se dědice se podobně přiklání i Kittel, neboť by přispíváním ostatních dědiců a odkazovníků na povinný díl nepominutelného dědice došlo ke snížení jejich dědických podílů a zároveň k obohacení nepominutelného dědice a jeho potomků nabývajících dědický podíl.¹⁹⁸

¹⁹⁴ TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 46.

¹⁹⁷ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 54-61.

¹⁹⁸ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1463-1464.

Osobně se tedy přikláním k názorům, které zastává komentářová literatura, zejména k tomu, že potomci odmítnuvšího nepominutelného dědice nebudou dědit, respektive potomci odmítnuvšího dědice nebudou nastupovat do jeho dědického podílu. Nepominutelný dědic si namísto dědického podílu pouze zvolil povinný díl, který mu dle § 1642 OZ z pozůstalosti náleží, a není tak důvod uplatnit § 1635 odst. 2 OZ. Rovněž se přikláním k závěru, že pokud by byl připuštěn princip reprezentace, bude to znamenat znevýhodnění ostatních dědiců, kteří by po smrti zůstavitele spadali do první dědické třídy (další děti a pozůstalý manžel). A jak dodává Plašil, znevýhodnění by bylo mnohem větší, kdyby dědictví odmítl s výhradou povinného dílu nejen nepominutelný dědic, ale i jeho potomek, který by na jeho místo nastoupil.¹⁹⁹ Došlo by tak k dalšímu zmenšení zákonných dědických podílů zbývajících dědiců.

Vzhledem k tomu, že zákon sám konkrétně nestanovuje, kdo bude povinný díl nepominutelného dědice v případě odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu hradit, lze souhlasit, že se analogicky na tuto situaci uplatní § 1653 OZ, tedy že ostatní dědicové a odkazovníci budou poměrně přispívat na povinný díl odmítnuvšího dědice.

V neposlední řadě je však nutné připomenout, že na tuto výkladovou otázku se navrhovaná řešení výrazně odlišují a judikatura se tímto problémem dosud nezabývala a bude velmi zajímavé, jaký postoj k této problematice zaujme. Mimo jiné se někteří autoři přiklání přímo ke zrušení možnosti odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu po vzoru poslední novely rakouského ABGB.²⁰⁰

Důvodová zpráva a komentářová literatura, pokud jde o význam a účel tohoto institutu, mlčí. Největší význam výhrady povinného dílu lze zřejmě spatřovat zejména v případě dědění nezletilých nepominutelných dědiců. Psutka upozorňuje, že veškeré důsledky spojené s děděním nelze v mnoha případech naprosto předvídat.²⁰¹ V případě nezletilého dědice mohou tyto důsledky způsobit závažnější dopad na jeho budoucí život než u dědice zletilého. Proto pokud je dědicem osoba nezletilá, zákon v § 898 odst. 2 písm. c) OZ vyžaduje souhlas soudu u prohlášením zákonného zástupce, kterým za nezletilého dědice dědictví odmítá. U samotného odmítnutí dědictví za nezletilého nelze předem s jistotou předpovědět, zda soud odmítnutí dědictví schválí či nikoli, neboť okolnosti každého případu jsou jedinečné, a kdy nabytí dědictví nezletilým je v jeho zájmu v rámci jednoho pozůstalostního řízení nemusí být nutně pravdou v řízení druhém, zejména pokud na pozůstalosti například vážnou částečně dluhy, nemovitost

¹⁹⁹ PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18-22.

²⁰⁰ HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.

²⁰¹ PSUTKA, Jindřich. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 894-917.

náležící do pozůstalosti je zatížena hypotečním úvěrem, nebo se s věcí pojí náklady na údržbu, případně jiné výdaje spojené se zachováním majetku. V takových případech by právě výhrada povinného dílu daná nepominutelnému nezletilému dědici by některé sporné případy mohla elegantně vyřešit. Namísto toho, aby se rozhodovalo, zda nezletilý nepominutelný dědic nabude dědický podíl nebo jej odmítne jako celek, může být zvolena varianta, že si ponechá právo na povinný díl. V případě nezletilého nepominutelného dědice povinný díl představuje $\frac{3}{4}$ jeho zákonného podílu v podobě peněžité částky. Nezletilý by tak získal pouze aktiva a odpadly by povinnosti spojené s nabytím dědického podílu. Fakt, že má možnost odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu i zletilý plně svéprávný nepominutelný dědic, se může zdát jako nadbytečné i s ohledem na kritiku tohoto institutu.²⁰² Dle mého názoru však tato možnost daná i pro zletilé nepominutelné dědice vyplývá z toho, jak zákon vymezuje okruh nepominutelných dědiců. S ohledem na nezletilé nepominutelné dědice se domnívám, že není vhodné zrušit institut odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu, jak navrhují někteří autoři. Pokud by zákonodárce uvažoval nad změnou ustanovení § 1485 odst. 1 OZ, přikláním se nejvíce k variantě ponechání této výhody alespoň nezletilým nepominutelným dědicům.

²⁰² Například Horák uvádí, že nepominutelný dědic bude odmítat dědictví ve strachu z předlužení pozůstalosti a pro jistotu tedy uplatní výhradu povinného dílu, kdyby se jeho závěry ukázaly jako mylné. HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.

Závěr

Tato diplomová práce se věnuje dvěma institutům dědického práva, které vylučují dědice z dědění. Diplomová práce se zaměřuje na historický vývoj institutů v kontextu OZO, OZ50 a OZ64, dále na současnou právní úpravu v OZ a zejména na výkladové otázky spojené s těmito dvěma instituty. V souladu se zásadou volnosti dědice přijmout dědictví má dědic možnost zřeknout se dědického práva předem smlouvou se zůstavitelem již za jeho života nebo po jeho smrti prohlásit vůči soudu, že dědictví odmítá. Možnost dědictví odmítnout je tradiční součástí dědického práva. Velká změna v právní úpravě odmítnutí dědictví nastala v souvislosti s přijetím OZ50, neboť bylo upuštěno od koncepce ležící pozůstalosti uplatňované v OZO, kdy se dědic musel k pozůstalosti přihlásit prostřednictvím dědické přihlášky, rovněž však měl možnost dědictví odmítnout. Vzhledem k uplatňované koncepci ležící pozůstalosti byla pozornost v OZO logicky více zaměřena na dědickou přihlášku než na institut odmítnutí dědictví. Od účinnosti OZ50 již nepřechází pozůstalost na dědice rozhodnutím soudu o jejím odevzdání, ale smrtí zůstavitele. Jestliže tedy dědic nemá o dědictví zájem, je třeba, aby svůj nezájem aktivně projevil. V důsledku toho je právní úprava odmítnutí dědictví podrobnější a byla zakotvena například lhůta pro odmítnutí dědictví, následky odmítnutí dědictví či náležitosti prohlášení, kterým se dědictví odmítá. Dnešní znění OZ se velmi podobá OZ50 a OZ64, k zásadním změnám odmítnutí dědictví v § 1485 až §1489 OZ nedošlo. Za největší změnu týkající se odmítnutí dědictví lze považovat možnost nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Na toto téma probíhají živé diskuse, neboť judikaturou dosud nebylo zodpovězeno, zda potomci nepominutelného dědice nastupují právem reprezentace do jeho dědického podílu, pokud odmítl dědictví s výhradou povinného dílu. Osobně se stejně jako komentářová literatura spíše přikláním k názoru, že potomci nepominutelného dědice nebudou dle principu reprezentace do jeho dědického podílu nastupovat, neboť si nepominutelný dědic namísto dědického podílu zvolil pouze výplatu povinného dílu, který mu dle § 1642 OZ z pozůstalosti náleží, a není tak důvod uplatnit § 1635 odst. 2 OZ.

Zákon rovněž nabízí dědici možnost se zřeknout dědického práva, které má teprve v budoucnu vzniknout, a to smlouvou se zůstavitelem. Nebylo tomu tak vždy, neboť OZ64 institut zřeknutí se dědického práva z právní úpravy vyloučil a po dobu dalších padesáti let nebylo možné, aby dědic uzavřel dohodu o tom, že po smrti zůstavitele nebude dědit. Dnešní úprava zřeknutí se dědického práva vychází zejména ze zahraničních právních úprav a oproti vymezení v OZO a OZ50 je značně podrobnější. I přes konkrétnější právní úpravu vznikají

některé výkladové otázky, na které sám zákon neodpovídá. Je tomu tak například u nezletilých budoucích dědiců, kde není výslovně stanoveno, zda se mohou dědického práva zřeknout. Domnívám se, že s ohledem na deklaratorní charakter § 898 odst. 2 OZ se nezletilý dědic, který nenabyl plné svéprávnosti, může zřeknout dědického práva. Analogickou aplikací právní úpravy odmítnutí dědictví však bude nutné, aby toto právní jednání za nezletilého učinil jeho zákonný zástupce, a tento úkon bude následně podléhat souhlasu soudu, stejně jako je tomu v případě odmítnutí dědictví za nezletilého. Další zajímavou otázkou představuje rozsah, v jakém se lze zřeknout dědického práva. Přestože důvodová zpráva a odborná literatura dovozují, že je možné se zřeknout dědického práva i zčásti, domnívám se, že tomu tak není. Jsem toho názoru, že dědické právo, které má v budoucnu teprve vzniknout nelze dělit. Vycházím zejména z právní úpravy týkající se odmítnutí dědictví a její analogické aplikace, která rovněž nedovoluje odmítnout dědictví s výhradou, pod podmínkou nebo zčásti. Dále se domnívám, že účelem institutu zřeknutí se dědického práva je vyloučit dědice z dědění. Zejména tomu tak bude v případech, kdy se předpokládanému dědici od zůstavitele za jeho života již dostalo určitého vypořádání a uzavřením smlouvy o zřeknutí se dědického práva nebude po jeho smrti ostatním dědicům v jejich dědickém právu konkurovat. Dle mého názoru také není vhodné přiřazovat zřeknutí se dědického práva k dědické smlouvě zejména z toho důvodu, že v důsledku zřeknutí se dědického práva dochází k vyloučení dědice z dědění. Naopak dědická smlouva dědice k dědění povolává. Přesto však zcela jistě bude docházet ke kombinacím dědické smlouvy a smlouvy o zřeknutí se dědického práva.

Přijetí občanského zákoníku v roce 2012 přineslo mnoho pozitivních změn v oblasti dědického práva. Přestože došlo k rozšíření možností dědice, jak disponovat se svým dědickým právem, domnívám se, že není odmítnutí dědictví a zřeknutí se dědického práva věnováno dostatek pozornosti, které by si zasloužily především s ohledem na složitost právních otázek, které v souvislosti s těmito instituty vyvstávají.

Seznam použité literatury

Monografie, sborníky

- BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001. xv, 507 s.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Díl druhý: Věcná práva. 5., jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 459 s.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 196 s.
- HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds). *Soukromé právo na cestě. Eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 396 s.
- CHALUPA, Ivan, REITERMAN, David, MUZIKÁŘ, Martin. *Základy soukromého práva IX. Dědické právo*. Praha: C. H. Beck, 2018. 166 s.
- KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo*. Praha: Orbis, 1954. 186 s.
- KRAINZ, Josef, PFAFF, Leopold, EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band: Zweite Hälfte: Familien- und Erbrecht. 5. Auflage*. Wien: Manzsche k. u. k. Hof- Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1917. 582 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1928. 130 s.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: Praktická příručka: Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního. 3 aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2007. 351 s.
- SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. 185 s.
- SALÁK, Pavel. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. 122 s.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1926. 94 s.
- SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. 408 s.

- ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019. 882 s.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905. 157 s.

Komentáře

- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 648 s.
- HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957. 380 s.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020. 1250 s.
- MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. 868 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. 720 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. 3120 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936. 680 s.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 728 s.
- ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gessamten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung*. Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812. 922 s.

Důvodová zpráva

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

Odborné články

- ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*. 2003, roč. 9, č. 5, s. 97-103.
- HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 2, s. 7-10.
- HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.
- KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 1, s. 5-12.
- MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-11.
- MUZIKÁŘ, Martin, SVOBODA, Jiří. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 3, s. 7-14.
- PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18-22.
- SEEMANOVÁ, Jana, POKORNÁ, Martina. Sepisování veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku). *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 4, s. 3-7.
- ŠEŠINA, Martin. OaO: Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2014, č. 6, s. 20.
- ŠEŠINA, Martin. Dědický podíl. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 4, s. 3-4.
- TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 4, s. 406-428.
- TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, roč. 25, č. 1, s. 63-72.

Judikatura

- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. července 2017, sp. zn. 20 Co 216/2017.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22. prosince 1972, sp. zn. 4 Cz 87/72.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. února 1976, sp. zn. 1 Cz 12/76.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. února 1978, sp. zn. 4 Cz 4/78.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000.

- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18 Co 324/95.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. května 2004, sp. zn. 17 Co 77/2004.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98-50.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. srpna 1996, sp. zn. 24 Co 214/96.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2019, sp. zn. 24 Cdo 2262/2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2018, sp. zn. 24 Cdo 2832/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 4391/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2017, sp. zn. 21 Cdo 2819/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.

Právní předpisy

- Císařský patent č. 946/1811Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení 69/1916 ř. z., účinného ke dni 1. ledna 1917.
- Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 (tisk pro Poslaneckou sněmovnu č. 844/1937, tisk pro Senát č. 425/1937).
- Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 31. března 1964.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinnému ke dni 31. prosince 2013.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 946/1811, ze dne 1. června 1811, Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, ve znění účinnému ke dni 10. června 2021.
- Zákon č. 21/1896 RGBl., ze dne 18. srpna 1896, Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění účinnému ke dni 10. června 2021.
- Zákon č. 210/1907, ze dne 10. prosince 1907, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, ve znění účinnému ke dni 10. června 2021.

Ostatní zdroje

- *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937* [online]. digi.law.muni.cz. Dostupné na <<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá zřeknutím se dědického práva a odmítnutím dědictví. Tyto dva instituty dědického práva vylučují dědice z jeho dědického práva. První kapitola diplomové práce se zaměřuje na základní principy a pojmy dědického práva. Druhá kapitola se zaměřuje na historický vývoj zřeknutí se dědického práva, právní úpravu v českém občanském zákoníku a problémové aspekty pojící se s jeho využitím. Třetí kapitola shrnuje historický vývoj odmítnutí dědictví, zabývá se současnou právní úpravou a také se zaměřuje na odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.

Klíčová slova

Dědické právo, zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví, dědictví, odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu, právo reprezentace, občanský zákoník.

Abstract

This diploma thesis concerns with renunciation of inheritance and refusal of inheritance. These two institutes of law of inheritance exclude heir of his inheritance right. First chapter of thesis deals with essential principles and concepts of inheritance law. The second chapter focuses on historical development of the renunciation of inheritance, the legal regulation in the current Czech Civil Code and problematic aspects related to its use. The third chapter summarizes historical development of refusal of inheritance, deals with current legislation, and also focuses on refusal of inheritance with respect to compulsory share.

Keywords

Inheritance law, renunciation of inheritance, refusal of inheritance, inheritance, refusal of inheritance with respect to compulsory share, right of representation, Civil Code.